



Research Paper

## Religious Fundamentalism; Violence against Yazidi Women

Shahram Mohammadi <sup>1\*</sup>, Hawar Tofiq Fars <sup>2</sup>

1. Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan University, Sannadaj, Iran

2. Master's Student, Department of law, Islamic Azad University· Science and Research Branch, Tehran, Iran



Received: November 22, 2021

Accepted: May 8, 2023

Available online: May 8, 2023

### Abstract

The issue of women's criminology in the field of criminological studies at the national and international levels is critical. In the December 20, 1993 statement, violence against women and its examples were set out for the first time, and then in other international documents, violence against women was identified as a violation of human rights. In international documents, including the Statute of the International Criminal Court and the Geneva Conventions of 1949, the African Charter of Human Rights, the discussion of violence against women such as forced marriage, forced prostitution, trafficking of women and girls, etc. have been discussed. One of the most important manifestations of violence against women in recent years has been the actions of ISIS forces against Yazidi women in the Iraqi city of Sinjar in 2014. In 2016, the United Nations Commission of Inquiry announced that ISIS committed genocide against the Yazidi minority. Later, in 2017, the Security Council released resolution 2379, which laid the groundwork for an Iraqi government investigation into ISIS's crimes. This analytical-interpretive research has used library studies in international documents and Iraqi law, to investigate violence against victimized Yazidi women with a focus on violations of sexual freedom and actions that disrupt reproductive autonomy. The findings show that in accordance with the Yazidi Survivors Protection Act approved in Iraq in 2021, mass killings (men, women, and children), female slavery, and sexual violence against Yazidi women and girls were abolished. Attention to the particular intention and motivation of the perpetrator of these acts is considered a crime against humanity and a crime of genocide. Violence against women occurs in most countries around the world, but the actions of ISIS are considered to be one of the most widespread acts of violence in the past century. The ISIS group has committed genocide through sexual violence against the Yazidi minority, and the International Criminal Court can prosecute this crime based on personal jurisdiction or referral by the Security Council.

### Keywords:

Violence, Criminalized women, Yazidi, Criminal justice, ISIS

**Citation:** Mohammadi, SH., & Tofiq Fars, H. (2023). Religious Fundamentalism; Violence against Yazidi Women. *Sociology of Culture and Art*, 5(1), 90-108.

**Corresponding author:** Shahram Mohammadi

**Address:** Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran.

**Tell:** 09125005706

**Email:** sh.mohammadi@uok.ac.ir

## Extended Abstract

### 1- Introduction:

Cultural violence refers to aspects of culture that justify or give legitim. Today, religious and religious violence is one of the most common types of violence among Muslims. The emergence of terrorist groups such as ISIS, Taliban, Boko Haram, etc., committing anti-human acts and resorting to various forms of violence, including violence against women, which is carried out under the slogan of implementing Islamic Sharia, have caused the teachings of the Quran and principles Islam is accused of spreading violence. Cultural violence is a dimension of violence that can be used to justify and legitimize direct violence. Cultural violence is the result of mentalities and beliefs that are learned in childhood about the necessity of violence and surrounds everyday life.

The symbols and behaviors of the ISIS group clearly show their violent minds. For example, the black and white flag of ISIS divides human society into two parts, black and white. In 2014, ISIS forces captured the Iraqi city of Sinjar and captured about six thousand Yazidi women, raped a large number of them, and took some of them to the slave market in Syria and Iraq. The following research is based on some of the reports and interviews that have been made in books about the kidnapped Yazidi women victims or the interviews obtained from these women victims by the Euronews network, as well. The articles about the crimes committed by ISIS against Yazidi women and based on reports and interviews with Yazidi women have been obtained.

William Catherine (1382) in the article titled "Reflection on victims and their types" which is translated by Ali Safari, divided materials about criminology into the position of criminology, the topics of criminology, the dimensions of criminology and it talks about the definition of criminology, the relationship between criminology and the criminal politics.

Ali Hamoud Sahib Al Harmoush (2019) in her treatise "Criminal Protection of Human Dignity" defines human dignity and actions that can expose the human dignity of individuals to attack.

### 2- Methods:

The information collection tool for this research consists of collecting samples from libraries

and the Internet. In addition, portions of the international books have been translated into Persian and all related documents have been verified using a checklist. The related documents were prepared, sorteded, analyzed and then compiled and written.

The methodology is based on the analysis of existing concepts and data and reliable library sources. By reflecting on the laws of Islamic punishment in different periods of Iran's legislation after the revolution and Iraq's law regarding violence against Yazidi women, as well as focusing on international documents, the concepts, and principles related to the subject have been better explained.

### 3- Results:

Action on women's sexual and reproductive rights violates women's human dignity and feelings. This includes criminalizing acts committed by ISIS against Yazidi women and interfering with women's sexual and reproductive freedom.

### 4- Conclusion:

Violating Yazidi sexual freedom: The law recognizes the right of every person to enjoy their sexual freedom and it is not allowed to be violated by others. Crimes against the sexual freedom of Yazidi women include rape and forced prostitution.

In accordance with international law, the crime of rape is one of the crimes of sexual violence because in many international conventions, including Article 27 of the Fourth Geneva Convention, rape is an act that infringes on the honor of persons and the rights of the family.

In the 2001 case of Konarak et al., the Court defined sexual assault and stated in its decision that sexual assault includes: "penetration, however slight; (a) sexual orgasm of the offender into the genital opening or into the anus of the victim, or penetration into the body or other organ, or (Sahib Nasi et al.) penetration of the criminal's genitals into the victim's mouth, use of force in sexual relations with a woman, or intercourse with a man, or indecent assault on the victim without his consent. It is clear that the demand of international courts to achieve justice for Yazidi victims and society members in general under the principles of law and international criminal justice is facing obstacles and legal procedures. Therefore, justice should not spend its way on wasting

time and losing evidence and holding international courts. Therefore, Iraq's anti-terrorism law number (13) approved in 2005 can be invoked to compensate for the crimes committed against Yazidi women and their dignity.

The results show that no other religious group was exposed to the suffering inflicted on the Yazidis in areas under the control of ISIS. The Arab villagers who did not flee before the ISIS attack were allowed to stay in their homes and were not arrested, killed, or enslaved. Witnesses have said that only Yazidi women and girls were enslaved. The findings clearly show that Yazidi girls and women were kidnapped for the first time in August 2014. This process was accompanied by the killing of many elderly women and babies, as in Iraqi Kurdistan, a mass grave of Yazidi women was discovered in the city of Sinjar, where the bodies of nearly eighty women were buried. The interviewees stated that after ISIS killed many women and babies, the rest of the women and children were transferred to different places, mainly to the city of Raqqa in Syria and various cities in the Nineveh province of Iraq. In order for these crimes to be dealt with in court, the situation of Syria and Iraq should be

referred by the United Nations Security Council, which may not be approved due to the veto power of the five permanent members of the council. On May 22, 2014, the draft resolution that referred to the situation in Syria to the International Criminal Court by the Security Council was vetoed by China and Russia, and this process practically failed, and no other efforts were made.

### 5- Funding

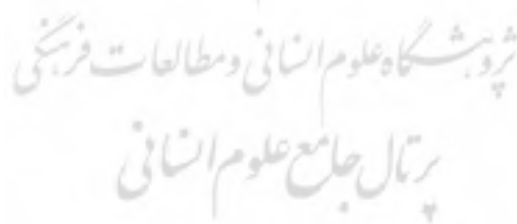
There is no funding support.

### 6- Authors' contributions

Shahram Mohammadi, the corresponding author of this article, is an assistant professor at faculty of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran.

### 7- Conflict of interests

The authors declare no conflict of interest



## بنیادگرایی دینی؛ خشونت علیه زنان ایزدی

شهرام محمدی<sup>۱</sup>، هه وار توفیق فارس<sup>۲</sup>

۱. استادیار گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی و علوم اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران

۲. دانشجوی کارشناسی‌ارشد رشته حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران، تهران، ایران



## چکیده

موضوع بزه‌دیده شناسی زنان در قلمرو مطالعات جرم‌شناختی، چه در بعد داخلی و چه در بعد بین‌المللی، از اهمیت شایانی برخوردار است. در اعلامیه بیستم دسامبر ۱۹۹۳ برای نخستین بار، خشونت علیه زنان و مصادیق آن بیان شده است و پس از آن در سایر اسناد بین‌المللی، خشونت علیه زنان، نقض حقوق بشر شمرده شده است. در اسناد بین‌المللی از جمله اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی و کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۴۹، منشور آفریقایی حقوق بشر، بحث خشونت علیه زنان مانند ازدواج اجباری، فاحشگی اجباری، قاچاق زنان و دختران و ... مطرح شده است. یکی از مهم‌ترین جلوه‌های خشونت علیه زنان در سال‌های اخیر، اقدامات نیروهای داعش علیه زنان ایزدی در شهر سنجار عراق در سال ۲۰۱۴ بوده است. در سال ۲۰۱۶ کمیسیون تحقیق سازمان ملل اعلام کرد داعش علیه اقلیت ایزدی مرتکب نسل‌زدایی شده است. متعاقباً در سال ۲۰۱۷، شورای امنیت قطعنامه ۲۳۷۹ را صادر کرد که مقدمات تحقیق در مورد جنایات داعش را توسط دولت عراق فراهم نمود. در تحقیق پیش رو که به صورت تحلیل تفسیری و با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای در اسناد بین‌المللی و حقوق عراق به دست آمده است تلاش می‌شود، خشونت علیه زنان بزه‌دیده ایزدی با تأکید بر موارد نقض آزادی جنسی و اعمال مخل آزادی تولیدمثل مورد بررسی قرار گیرد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد بر اساس قانون حمایت از بازماندگان ایزدی مصوب ۲۰۲۱ عراق، کشتارهای دسته جمعی (اعم از مرد، زن و کودک)، بردگی زنان، اعمال خشونت‌های جنسی بر علیه زنان و دختران ایزدی صورت گرفته است که با توجه به قصد و انگیزه خاص مرتکب در انجام چنین اقداماتی، جنایت ضد بشریت و جنایت نسل‌کشی محسوب می‌شود. نتایج نشان داد پدیده خشونت علیه زنان در اکثر کشورهای جهان به چشم خورد اما اعمال ارتكابی گروه داعش یکی از گسترده‌ترین خشونت‌های قرن اخیر محسوب می‌شود. گروه داعش از مجرای خشونت جنسی علیه اقلیت ایزدی مرتکب نسل‌زدایی شده است و دیوان کیفری بین‌المللی تواند مبتنی بر صلاحیت شخصی یا ارجاع شورای امنیت این جنایت را مورد تعقیب قرار دهد.

تاریخ دریافت: ۱ آذر ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۱۸ اردیبهشت ۱۴۰۲

انتشار آنلاین: ۱۸ اردیبهشت ۱۴۰۲

## واژه‌های کلیدی:

خشونت، زنان بزه‌دیده، ایزدی،

عدالت کیفری، داعش

استناد: محمدی، شهرام و توفیق فارس، هه‌وار. (۱۴۰۲). بنیادگرایی دینی؛ خشونت علیه زنان ایزدی. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، (۱)۵. ۹۰-۱۰۸.

\* نویسنده مسئول: دکتر شهرام محمدی

نشانی: دانشگاه کردستان، دانشکده علوم انسانی و علوم اجتماعی

تلفن: +۹۱۲۵۰۰۵۷۰۶

پست الکترونیکی: sh.mohammadi@uok.ac.ir

## ۱- مقدمه و بیان مسئله

خشونت فرهنگی به جنبه‌هایی از فرهنگ اشاره دارد که خشونت را توجیه می‌کند یا به آن مشروعیت می‌بخشد و دین می‌تواند یکی از منسب‌های خشونت فرهنگی باشد. از نظر یوهان گالتونگ<sup>۱</sup> (جامعه‌شناس نروژی) خشونت فرهنگی و ساختاری، دو مانع اصلی برای دستیابی به صلح پایدار در جوامع و سطح بین‌المللی هستند (صحابی و همکاران، ۲۰۲۰). امروزه خشونت مذهبی و دینی از انواع رایج خشونت در میان مسلمانان است. پیدایش گروه‌های تروریستی همچون داعش، طالبان، بوکوحرام و... ارتکاب اعمال ضدبشری و توسل به اشکال مختلف خشونت از جمله خشونت علیه زنان که با شعار اجرای شریعت اسلامی صورت می‌گیرد، موجب شده آموزه‌های قرآن و اصول اسلام در مظان اتهام اشاعه خشونت قرار گیرند.

خشونت فرهنگی ابعادی از خشونت است که می‌تواند در خدمت توجیه و مشروعیت بخشیدن به خشونت مستقیم قرار بگیرد. خشونت فرهنگی برآیند ذهنیت‌ها و باورهای است که در دوران کودکی درباره ضرورت خشونت آموخته می‌شود و زندگی روزمره را احاطه می‌کند. پس خشونت فرهنگی معرف نرم‌های اجتماعی غالب یا پذیرفته شده‌ای است که خشونت مستقیم یا خشونت ساختاری را طبیعی، مشروع یا دست کم قابل قبول می‌سازد. قرائت معطوف به خشونت از اسلام، به هر نوع تفسیر و خوانش از اسلام اطلاق می‌شود که با تمرکز بر وجوه به ظاهر خشونت خیز از اسلام، تلاش می‌کند قرائتی خشن از اسلام به نمایش بگذارد. در واقع قرائت معطوف به خشونت، برداشتی از اسلام است که به منظور بهره‌برداری سیاسی، اجتماعی یا اقتصادی از دین، همواره در حال ارائه تفسیری وارونه از قرآن و پروراندن هویتی خشونت‌زا از اسلام است. این خوانش از اسلام آن چنان خشونت را تئوریزه و پردازش می‌کند که به امری ظاهراً مطلوب و موجه بدل می‌شود (میرعلی و موسوی، ۲۰۲۱). یکی از بسترهای پیدایش این قرائت، ذهن خشونت‌زده است که به جای رستگاری و رهایی مومنانه، به شکل فزاینده‌ای با دشوار نمودن حیات انسانی، آسایش و امنیت آنان را به مخاطره می‌اندازد. در این چرخه دیالکتیک، ذهن خشونت‌زده با طرح قرائت خشن از مومنانه می‌خواهد بردگان ذهنی آموزه‌ای موهوم و تفسیری مبهم از دین باشند. ذهن خشونت‌زده با تفکر سیاه و سفید، همواره تلاش می‌کند تا در مدار وفاداری و بی‌زاری گام بردارد. از یک سو با پیش فرض "دگرنگاری" نسبت به دیگری مخالف باور خود، اعلام بی‌زاری می‌کند و از سویی نیز با طرح قرائت خشن از قرآن، وفاداری خود نسبت به دین مقدس را اعلام می‌کند. نمادها و رفتارهای گروه داعش آشکارا نشان از ذهن خشونت‌زده آنان دارد. برای مثال پرچم سیاه و سفید داعش، جامعه انسانی را به دو بخش سیاه و سفید تقسیم می‌کند (عبدالمالکی و سعید، ۱۳۹۴).

در سال ۲۰۱۴ نیروهای داعش شهر سنجار عراق را به تصرف خود در آوردند و حدود شش هزار زن ایزدی را به اسارت گرفتند، به تعداد زیادی تجاوز کردند و عده‌ای از آنها را نیز به بازار برده‌فروشان در سوریه و عراق بردند و به عنوان برده جنسی به فروش رساندند (الهرموش و حمود، ۲۰۱۹). در این تهاجم و متعاقب این رویداد مردان ایزدی کشته و دختران و زنان ایزدی به اسارت گرفته شدند و به استان نینوا در عراق و رقه در سوریه منتقل گردیدند. آنها در آنجا در بازار برده‌فروشان عرضه شدند و بارها مورد تجاوز قرار گرفتند. در سال ۲۰۱۶ کمیسیون تحقیق سازمان ملل اعلام کرد داعش علیه اقلیت ایزدی مرتکب نسل‌زدایی شده است. متعاقباً در سال ۲۰۱۷، شورای امنیت قطعنامه ۲۳۷۹ را صادر کرد که مقدمات تحقیق در مورد جنایات داعش را فراهم کرد. برخلاف بسیاری از فجایع بشری تاریخ معاصر که روند دادخواهی و رسیدگی قضایی به آنها سال‌ها بعد صورت گرفته، زمینه‌های تحقیق و رسیدگی به کشتار ایزدی، به فاصله اندکی از وقوع، با معرفی آن به عنوان «نسل‌زدایی» از سوی سازمان ملل متحد، فراهم شده است. در ماه ژوئن سال ۲۰۱۶، کمیسیون تحقیق سازمان ملل با اعلام اینکه داعش علیه ایزدی‌های عراق و سوریه مرتکب «نسل‌زدایی» شده، در گزارشی اعلام کرد که داعش با «هدف نابودی» این اقلیت مذهبی به «فجیع‌ترین جنایات»

<sup>1</sup> Galtung



از جمله کشتار، شکنجه و بردگی جنسی دست زده است. این تحقیق می‌کوشد به جلوه‌های خشونت فرهنگی دولت اسلامی عراق و شام (داعش) نسبت به زنان ایزدی بپردازد و به شیوه تحلیل محتوای کیفی، ضمن توضیح انواع خشونت علیه زنان ایزدی توسط این سازمان و روایت و گزارش برخی از شاهدان و بزه‌دیدگان، رویکرد قانون عراق را در این زمینه مورد بررسی قرار دهد. در تحقیق حاضر از روش تحلیل محتوای کیفی به منظور تحلیل داده‌ها استفاده می‌شود که تلاش دارد عقاید داعش شناسایی، توصیف و تفسیر شود. در واقع ما با مصاحبه‌ها و گزارش‌هایی که از سوی سازمان‌ها و دادگاه‌های عراق با زنان ایزدی صورت گرفته است سروکار داریم که داده‌های بسیار روشنی نیست و تلاش شده است از قوانین و اسناد موجود جهت روشن نمودن ماهیت اعمال ارتكابی، استفاده شود. در واقع هدف از تحلیل محتوای کیفی رسیدن به قوانین کلی جهت تعمیم‌های آماری است و در این راستا تلاش می‌شود اعمال ارتكابی توسط سازمان داعش علیه زنان ایزدی به صورت کامل و جامع توصیف شود و در نهایت ماهیت حقوقی این اعمال مشخص، توصیف و تبیین شود. همانطور که در تحلیل محتوای کیفی به داده‌هایی پرداخته می‌شود که حاصل شیوه‌ها و فن‌های جمع‌آوری داده‌های با صراحت پایین هستند و در عمل هدف از بکارگیری آن‌ها ورود به ژرفا و کشف و جمع‌آوری داده‌های تفصیلی در خصوص پدیده مورد نظر است، از این‌رو برای دستیابی به داده‌ها از اسناد و مدارک و متن‌های داستانی، مصاحبه‌ها، مشاهده‌ها و پاسخ به پرسش‌ها استفاده شده است. تحقیق پیش‌رو از برخی از گزارش‌ها و مصاحبه‌هایی که در خصوص زنان بزه‌دیده ایزدی رپوده شده در کتاب‌ها صورت گرفته یا مصاحبه‌هایی که توسط شبکه یورونیوز از این زنان بزه‌دیده به دست آمده است، همچنین مقالاتی که در خصوص جنایات صورت گرفته توسط داعش علیه زنان ایزدی صورت گرفته و مستند به گزارش‌ها و مصاحبه با زنان ایزدی است، حاصل شده است. بدین ترتیب، در این مقاله پرسش‌های از این قبیل طرح خواهد شد. جنایات صورت گرفته توسط سازمان داعش نسبت به زنان بزه‌دیده ایزدی، با چه توجیهاتی روی داد؟ جنایاتی که نسبت به حقوق جنسی زنان صورت گرفته است، شامل چه مواردی است؟ در قوانین عراق، تا چه میزان امکان حمایت از زنان ایزدی و مجازات عاملان این جنایات وجود دارد؟

## ۲- پیشینه پژوهش

### ۱-۲: پیشینه تجربی

سعیده زراعتکار و فریده منصورخانی (۱۳۹۴) در مقاله "خشونت علیه زنان در اسناد بین‌المللی" بیان می‌دارند که: خشونت علیه زنان یکی از جدی‌ترین اشکال نقض حقوق بشر است که موجب نقض پایدار حقوق شخصی و پایمال شدن ارزش انسانی زنان می‌شود. خشونت علیه زنان به نظام سیاسی، اقتصادی یا اجتماعی خاصی مرتبط نیست، بلکه تمام مرزهای نژادی، فرهنگی و مالی را در می‌نوردد و در همه جوامع بشری اعم از توسعه یافته یا در حال توسعه مشاهده می‌شود. خشونت علیه زنان دارای ابعاد وسیعی است این معضل تنها به تعرض نسبت به تمامیت جسمانی زن محدود نمی‌شود بلکه اشکال و انواع گوناگونی دارد که نشانگر تجاوز به اساسی‌ترین حقوق بشر است. در این مقاله به بررسی انواع خشونت علیه زنان در اسناد بین‌المللی و ضمانت اجرای قانونی آن اشاره شده است در حالیکه در تحقیق پیش رو به خشونت‌های جنسی که یکی از عمده‌ترین خشونت‌ها علیه زنان ایزدی بوده است، اشاره می‌شود و تلاش می‌شود به این موضوع بپردازد که آیا می‌توان با توجه به ضمانت اجرای بین‌المللی به مجازات عاملان این خشونت‌ها پرداخت یا خیر.

ویلیام کاترین (۱۳۸۲) در مقاله "تأملی بر بزه‌دیدگان و انواع آن" ترجمه علی صفاری و در قسمت اول این مقاله مطالبی را در خصوص جرم‌شناسی، موقعیت جرم‌شناسی، موضوعات جرم‌شناسی، ابعاد جرم‌شناسی، تقسیم‌بندی جرم‌شناسی، ارتباط جرم‌شناسی و سیاست جنایی می‌پردازد. در قسمت دوم این مقاله به بحث در ارتباط با بزه‌دیده‌شناسی، تاریخچه و موضوعات بزه‌دیده‌شناسی، بررسی بزه‌دیده‌شناسی خرد و بزه‌دیده‌شناسی کلان و بزه‌دیده‌شناسی نظری و کاربردی می‌پردازد. در واقع مقاله

مذکور به نقض بزه‌دیدگان در ارتکاب جرم و انواع آن اشاره می‌کند در حالیکه در مقاله پیش‌رو به یکی از انواع بزه‌دیدگان، یعنی بزه‌دیدگان کاملاً بی‌تقصیر در ارتکاب جرم می‌پردازد.

رستاک عباسی (۱۳۹۱) در مقاله "زمینه‌ها و شرایط اجتماعی بزه‌دیدگی" سعی نموده است مهم‌ترین عوامل اجتماعی بزه‌دیدگی را شناسایی و مورد مطالعه و بررسی قرار دهد. در این مقاله به شرایط محیط‌های شخصی همچون خانواده، مدرسه و محیط شغلی و همچنین شرایط محیط اجتماعی همچون محیط سیاسی، فرهنگی و اقتصادی پرداخته و تلاش دارد به تأثیر آنها در بزه‌دیدگی افراد بپردازد. در این مقاله اشاره می‌شود که گاهی تعارض‌های اولیه و گاهی ثانویه در بروز بزه‌دیدگی تأثیرگذار است به تشریح هریک از این شرایط می‌پردازد. اما در مقاله پیش‌رو آنچه بیش از همه مورد توجه است تفاوت‌های مذهبی و اعتقادی ایزدیان است که از نگاه گروه داعش می‌تواند بروز خشونت علیه آنها را توجیه کند.

دنیا علوان ناموس محمدالاسدی (۲۰۲۰) در کتابی تحت عنوان "الحمايه الجنائيه للايزديات في التشريع العراقي" به بیان آموزه‌ها و اعتقادات ایزدیان می‌پردازد و سپس به لزوم حمایت کیفری از زنان بزه‌دیده اشاره می‌کند. در این کتاب به حمایت از زنان به عنوان بزه‌دیده جنایت جنگی می‌پردازد و سعی دارد با توجه به قوانین داخلی عراق و اسناد بین‌المللی، این امر را از لحاظ حقوقی بررسی کند. با توجه به اینکه در زمان تألیف کتاب، قانون حمایت از بازماندگان ایزدی تصویب نشده بود، پرداختن به آن یکی از نوآوری‌های این تحقیق می‌باشد. در این کتاب به حمایت کیفری از زنان ایزدی در قوانین داخلی اشاره می‌کند و در مقاله پیش‌رو علاوه بر رویکرد اسناد بین‌المللی در خصوص خشونت جنسی علیه زنان، به بررسی قانون لازم‌الاجرا در این خصوص می‌پردازد. رنا جاسم محمد حمزه (۲۰۱۸) در رساله تحت عنوان "دراسة اجتماعیه میدانیه للايزديات المختطفات العائذات فی العراق" بعد از بررسی جرم آدم‌ربایی و مجازات آن در حقوق عراق، به برخی از گزارش‌ها و مصاحبه‌هایی که در این خصوص با زنان ربوده شده ایزدی که به عراق بازگشته‌اند اشاره می‌کند و آسیب‌هایی که زنان ایزدی از لحاظ روحی و جسمی متحمل آن شده‌اند، قسمتی دیگر از مطالعات اجتماعی این رساله می‌باشد. اما بررسی حقوقی جنایاتی که علیه ایزدیان رخ داده است، موضوع این رساله قرار نگرفته است. علی حمود صاحب الهموش (۲۰۱۹) در رساله "الحمايه الجنائيه للكرامة الإنسانية" به تعریف کرامت انسانی و اعمالی که می‌تواند کرامت انسانی افراد را در معرض تعرض قرار دهد، بپردازد. در قسمت دیگری از این رساله به عناوین جنایی اعمالی که کرامت انسانی افراد را مورد تعرض قرار می‌دهد اشاره می‌کند و مواردی که در حقوق عراق دارای خلا قانونی می‌باشد مورد بررسی قرار می‌گیرد. همچنین در این رساله به رویکرد اسناد بین‌المللی در خصوص کرامت انسانی توجه می‌شود، اما در مقاله پیش‌رو صرفاً به اعمال منافی کرامت انسانی نمی‌پردازد بلکه تلاش دارد علاوه بر حمایت کیفری، به صلاحیت مراجع داخلی یا خارجی در خصوص جرایم علیه زنان ایزدی نیز بپردازد.

## ۲-۲- ملاحظات نظری

ساختار اصلی تحقیق را باید در مفهوم بزه‌دیده، آموزه‌های داعش و اعتقادات ایزدیان بررسی کرد.

### - بزه‌دیده

بزه‌دیده شناسی یا مجنی علیه‌شناسی، شاخه جدیدی از جرم‌شناسی است که به بررسی قربانی مستقیم جرم می‌پردازد. بنابراین شناخت بزه‌دیده و آنچه مربوط به او می‌شود، موضوع این دانش است (غاجیولی، ۲۰۱۴). واژه بزه‌دیده در زبان فارسی به مفهوم تقصیر، عصیان و خطا بکار می‌رود (موسی و احمدرضا، ۱۳۹۹). بزه‌دیده نیز واژه‌ای است مرکب که از ترکیب یک اسم و یک پسوند صفت‌ساز درست شده است. بر این مبنا بزه‌دیده از لحاظ لغوی فردی است که خطا، گناه یا تقصیری بر ضد او واقع شده باشد. در زبان انگلیسی به معنای قربانی<sup>۲</sup> به کار رفته است و در ادبیات فارسی بحث جرم‌شناسی و کتاب‌های حقوقی تعریف‌های

<sup>2</sup> Vicim

متفاوتی دارد و در مجموع می‌توان آن‌ها را به تفسیر موسع و مضیق دسته‌بندی کرد. در تعریف موسع بزه‌دیده، آنچه مهم است، ورود ضرر و خسارت به دیگری می‌باشد اما اینکه منشاء ایراد ضرر چیست، اهمیتی ندارد. در نتیجه منشاء ایراد ضرر ممکن است جرم، شبه جرم، بلایای طبیعی و... باشد. اما در تعریف مضیق بزه‌دیده آنچه اهمیت دارد خاستگاه آسیب است که اختصاراً واقعه‌ای به نام جرم می‌باشد (موسی‌زاده و طاهری، ۲۰۱۲). در اصطلاح علوم جنایی، چنانچه این رنج‌ها، سختی‌ها و خسارات از فعل مجرمانه اشخاص ناشی شده باشد به شخص زیان‌دیده، بزه‌دیده یا مجنی‌علیه گفته می‌شود. بنابراین، می‌توان بزه‌دیده را این چنین تعریف کرد: «فردی که از جرم متضرر شده یا در اثر یک زیان قطعی، آسیبی به تمامیت شخصی وی وارد آمده باشد، مثلاً تمامیت جسمانی‌اش خدشه‌دار شده، تمامیت معنوی و تعادل روانی‌اش دچار اختلال شده، اموالش را از دست داده یا آسیب اساسی به حقوق وی وارد آمده باشد. به همین دلیل، نیاز به انواع حمایت بویژه، حمایت کیفری دارد» (هی‌وود، ۲۰۰۰). هانس فون هنتینگ پدر علم بزه‌دیده‌شناسی، بزه‌دیده را در مفهوم مضیق خود مطرح ساخت که ناظر بر مجنی‌علیه است. گاهی بزه‌دیده دارای ویژگی‌هایی است که او را بیش از سایرین در معرض آسیب قرار می‌دهد و این امر می‌تواند برای شناخت ویژگی‌های خاص مؤثر در بزه‌دیدگی مفید باشد و با استفاده از آن می‌توان جرایم زیادی را کشف کرد.

### - بنیادگرایی دینی

اصطلاح بنیادگرایی دینی به معنی بازگشت به اصولی است که معرف اساس دین است. فعالیت بنیادگراها همیشه به صورت واکنشی و با رجوع به گذشته صورت می‌پذیرد. بنیادگراها دست به گزینش می‌زنند و انرژی خود را صرف به کار بستن جنبه‌ها و ویژگی‌های برگزیده‌ای از دین می‌کنند که بهترین مقوم هویت آن‌ها است و به نام خدا در ادیان توحیدی و یا به نام علایم و نشانه‌های مرجعی متعالی می‌جنگند (امانوئل، ۱۳۸۵). بنیادگرایان نسبت به مدرنیته برخوردی گزینشی دارند و عناصری از دین و مدرنیته را تنها برای پیشبرد اهداف خود انتخاب می‌کنند و از آنجا که صاحبان ایدئولوژی این گروه‌ها، عالمان دینی نیستند، تفاسیر به رای زیادی از دین انجام می‌دهند از نظر کاستلز بنیادگرایی بر ساختن هویتی برای یکسان‌سازی رفتار فردی و نهادی جامعه با هنجارهای برگرفته از احکام خداوند است و تفسیر آنها بر عهده مرجع مقتدری است که واسطه خداوند و بشریت است، پس بنیادگراها نمی‌توانند برای کسانی که در اطاعت و پایبندی به آنها سهیم نیستند چیزی را به اثبات برسانند و در واقع اطاعت بی‌چون و چرا محور اصلی بنیادگرایی است. بنابراین گروه‌های بنیادگرا برای کسب هویتی جدید در جامعه گسسته اطلاعاتی شکل می‌گیرد و به وجود آمدن این گروه‌ها، به منزله منابع هویت، از طریق گسستن از جوامع مدنی و نهادهای دولتی مقدور می‌شود. آن‌ها بر خلاف جوامع مدنی تمایزیابی درونی ناچیزی دارند (امانوئل، ۱۳۸۵).

لارنس بنیادگرایی را بهترین وجه در قالب ایدئولوژی مذهبی تصور می‌کند که دلالت بر مجموعه‌ای از باورها، نگرش‌ها و مفروضات قطعی و غیرقابل پرسش دارد که مجموعاً موجب شکل‌گیری چارچوبی می‌شود که قابلیت طرح پرسش‌های دیگر در آن وجود دارد و تنها و محکم‌ترین مخرج مشترک بنیادگرایی را مخالفت با اشخاص و نهادهایی می‌داند که طرفدار ارزش‌های روشنگری هستند و تنفر و ترس از مدرنیسم را می‌توان فصل مشترک ادبیات بنیادگرایی دانست (هادی و احمد، ۲۰۲۱). هی‌وود، مضمون اصلی بنیادگرایی را عدم تمایز میان دین و سیاست می‌داند به همین دلیل دستور کار بنیادگرایان، بازگرداندن خدا به سپهر سیاسی است و تبدیل ساختارهای موجود سیاست، جامعه، فرهنگ و اقتصاد به یک نظام کامل مبتنی بر اصول دینی (هی‌وود، ۲۰۰۰).

آنتونی گیدنز در مقاله "بنیادگرایی دینی؛ احیای اسلامی" معتقد است بنیادگرایی پدیده‌ای جدید و مخصوص دوران معاصر می‌باشد. از نظر وی غرب ارگانیزم جهان اجتماعی را سست کرده است و در واقع بنیادگرایی واکنشی انفعالی نسبت به فرآیند جهانی شدن است (گیدنس، ۲۰۱۲) یکی از زمینه‌های اجتماعی شکل‌گیری جریان‌های بنیادگرایی دینی در منطقه خاورمیانه، وجود بحران در فرآیند دولت - ملت‌سازی است. دولت - ملت‌سازی فرآیندی است که از طریق آن شهروندان یک جامعه به



تدریج ویژگی‌ها و علایق مشترک خود را در چارچوب یک سرزمین واحد بازتولید می‌کنند. از سوی دیگر پدیده بنیادگرایی دینی به عنوان مفهومی که ریشه در جهان غرب دارد، در صدد احیای اصالت مفهوم دین است (مرادزاده و خوئی، ۲۰۱۶). دولت‌هایی که کشورهای اروپایی در خاورمیانه به وجود آوردند وجه قراردادی داشتند و ساکنان آن وفاداری چندانی به این دولت‌ها نداشتند. حکام دست نشانده در عراق و سوریه هیچ کدام سنخیتی با جامعه مناطق تحت حکومت خود نداشتند و گروه‌های اجتماعی و سیاسی سرزمین‌های عراق و سوریه نقش چندانی در قدرت سیاسی نداشتند و این امر باعث به وجود آمدن شکاف‌های عمیق بین حکومت و جامعه شد. جریان موسوم به دولت اسلامی عراق و شام با سقوط رژیم صدام و انحلال ارتش عراق و ممنوعیت حزب بعث آغاز شد. یأس سنی‌ها از باز پس‌گیری عراق به سازماندهی جدید ناسیونالیسم عرب سنی در شکل داعش منجر شد.

### - آموزه‌های داعش

«دولت اسلامی عراق و شام» که به طور اختصار به داعش شهرت یافت و سپس به «دولت اسلامی» تغییر نام داد، شاخه عراقی سازمان القاعده است که از سال ۲۰۱۰ با رهبری جدید ابوبکر البغدادی و مصادف با بحران سوریه، دامنه فعالیت خود را افزایش داده است. این گروه دارای عقاید سلفی اسلامی است (علی و محمدرضا). این گروه معتقدند باید احکام اولیه اسلام را به همان شکل اولیه و فارغ از تحولات اجتماعی، احیاء و اجرا نمود و عزت مسلمین و سرزمین‌های اسلامی را اعاده کرد. دولت اسلامی، دولت‌های سوریه و عراق را نامشروع دانسته و سعی در تسلط بر سرزمین‌های این دولت دارد و به این منظور با سازماندهی نیروها و تهیه امکانات نظامی و با استفاده از ضعف سیاسی- نظامی آن‌ها، توانسته است بر پهنه‌ای از مناطق دو دولت مذکور تسلط پیدا کند و در برخورد با مردمان این سرزمین‌ها، عقاید خود را اعمال نماید. این گروه علاوه بر انتشار ویدئوها و عکس‌هایی از این وقایع در فضای مجازی، در نشریه دابق به توصیف و تحلیلی از آنچه اعضایش در مورد ایزدی‌ها مرتکب شده‌اند، پرداخته است با این مضمون که: در فتح نینوا دولت اسلامی با جمعی از ایزدی‌ها برخورد کرد. اقلیتی مشرک در طول قرن‌ها در عراق و شام که ادامه وجود آنان تا به امروز، موضوعی است که با نظر گرفتن آیه شمشیر: "چون ماه‌های حرام به سر رسید، مشرکان را هر کجا یافتید بکشید و یا اسیرشان کنید و [از ورود به مکه] بازشان دارید. و در هر کمینگاهی به انتظار آنان بنشینید، پس اگر توبه کردند و نماز را به پای داشتند و زکات را پرداختند، از ایشان دست بردارید که خداوند آمرزنده و مهربان است"<sup>۳</sup>. بر این اساس و بر مبنای نظر اکثریت فقه‌های اسلامی که چگونه باید با مشرکین برخورد کرد، دولت اسلامی با آنان رفتار نمود. در اینجا، برخلاف یهودیان و مسیحیان، محلی برای پرداخت جزیه نبود و همین‌طور، زنان آنان باید به بردگی گرفته می‌شدند. بعد از اسارت آنان، زنان و بچه‌ها بر مبنای شریعت، میان جنگاوران دولت اسلامی که در عملیات سنجار مشارکت داشتند تقسیم شدند. البته بعد از اینکه یک پنجم برده‌ها به عنوان خمس به مرکز حکومت اسلامی انتقال داده شدند.

اما به نظر می‌رسد که برداشت و تفسیر داعش از آیه فوق‌الذکر صحیح نیست. این آیه جزئی از سی و هفت آیه مرتبط و هماهنگ با آغاز سوره توبه است. این مجموعه به تصریح آیه نخست «بِرَاءةٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ» (از این پس خداوند و رسولش از مشرکانی که با شما عهد بستند [و آن را شکستند] بیزار هستند). دارای شأن خاص است، یعنی مربوط و منحصر به مشرکینی است که با مسلمانان پیمان عدم تجاوز و دشمنی بستند و آن را نقض کردند و استثنایی که در آیه چهارم آمده است، بیشتر روشن می‌کند که فرمان "قاتلوا" قابل اطلاق و انطباق بر عموم مشرکین نیست مگر کسانی از مشرکان که با شما عهد بستند و [هیچ یک از مواد آن را] نشکستند و کسی را علیه شما یاری ندادند، پس شما نیز پیمان را تا زمان انقضای آن مراعات کنید، به راستی که خداوند پرهیزگاران را دوست دارد"<sup>۴</sup> (موسی و احمدرضا، ۱۳۹۹). همچنین در مورد وظیفه‌ای که دولت اسلامی

۳- آیه ۵ سوره توبه: فَإِذَا انْسَلَخْتُمُ الْأَشْهُرَ الْحَرَّمَ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَ خَدُوهُمْ وَأَحْصُرُوهُمْ وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

۴- "إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ كَمَا لَمْ يَنْقُصُوا شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مَدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ"

برای تغییر دین ایزدی‌ها و اجبار آنان به پذیرفتن اسلام احساس کرده، به اصطلاح باید گفت، این یک خوانش از متون اسلامی است اما در قرائت دیگری گفته می‌شود: «انسان در قرآن کریم آزاد است تا با آگاهی و امنیت کامل آیین و عقیده خود را برگزیند و هیچ فرد یا حکومتی اجازه ندارند که او را به اکراه و اجبار وادار به پیروی از دین و مذهب خاصی کنند.»<sup>۵</sup> هیچ اجباری در [پذیرش] ادین نیست، (زیرا) به یقین [راه] هدایت از گمراهی، روشن شده است. بنابراین کسی که به [معبود] طغیان‌گر کفر ورزد، و به خدا ایمان آورد، پس یقیناً به دستاویزی استوار تمسک بسته است، که هیچ گسستنی برایش نیست و خدا، شنوای داناست.<sup>۵</sup>

سبب نزول آیه، مورد ابوحصین و دو پسر اوست که مسیحی شدند، در تفسیر المئار آمده است: پس از آنکه پدرشان به اجبار آنان را وادار به تغییر عقیده کرد، آنان نزد پیامبر شکایت کردند و پیامبر جانب پسران را گرفت. فقال یا رسول الله: ایدخل بعضی النار و أنا أنظر، فنزلت فخلاهما، «خداوند اگر می‌خواست، می‌توانست کاری کند که همه مردم به او ایمان آورند یا تابع هر دینی باشند که او می‌خواهد» (هادی و احمد، ۲۰۲۱). بنابراین به پیامبر عزیزش و در واقع به پیروان آن ذات شریف که می‌خواهند با استفاده از ابزار زور و اجبار، مردم را هدایت کرده، «به بهشت ببرند!» می‌فرماید: «أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ» ۹۹/یونس (آیا تو مردم را به زور و می‌داری که ایمان آورند؟! زیرا بر خورداری انسان از امکان «اختیار» و «انتخاب» موجب می‌شود که اگر خداوند مهربان، خود مستقیماً نغمه جانبخش هدایت را به گوش جان گمراهان هم برساند، از پذیرش حق و هدایت سرباز زنند و بگریزند.<sup>۶</sup> با توجه به آنچه که در نقد استناد به آیه ۵ سوره توبه آمد و نیز اجبار پیروان آیین ایزیدی به تغییر دین و سخنان صریحی که از سوی گروه دولت اسلامی انتشار یافته، مبرهن است که ایشان با آیین ایزدی، مخالف بوده و باور دارند که انسان‌ها نباید چنین اعتقاداتی داشته باشند. پیچیدگی موضوع را در همین جا باید شناسایی کرد. ممکن است گفته شود ایشان نمی‌خواهند انسان‌ها را بکشند بلکه با این آیین مخالفند پس همان‌گونه که خود گفته‌اند یا اسلام را بپذیرند یا بمیرند (موسی‌زاده و طاهری، ۲۰۱۲). این در حالی است که در برخورد شبه نظامیان گروه دولت اسلامی با جمعیت ایزدی در روستاهای سنجار و قبل از رسیدن به شهر، چند مورد کشتار جمعی از مردان انجام شده است و هیچ فرآیندی دال بر عرضه اسلام به آنان و عدم قبول ایشان به گزارش شده و نه حتی از سوی دولت اسلامی، ادعا شده است بلکه صراحتاً گفته‌اند که در برخورد با این جمعیت، محلی برای دریافت جزیه نبود آن‌گونه که با مسیحیان رفتار کرده بودند لذا (مردان را کشتند و) زنان و کودکان ایشان به بردگی گرفته شدند (موسی‌زاده و طاهری، ۲۰۱۲). بنابراین، کشته شدن کسانی که در برابر اجبار به تغییر دین، تمکین نکردند، مثبت قصد مرتکب دایر بر نابودی پیروان آن آیین است و در تفسیر مصوب دول عضو اساننامه دیوان بین‌المللی کیفری در مورد قصد نابودی هم، بر لزوم جهت‌گیری عمل یا اعمال مرتکب در نابودسازی گروه و یا اینکه عمل فی نفسه بتواند حیات گروه را (کلاً یا جزئاً) نابود سازد، تأکید شده است.

حملات نیروهای دولت اسلامی عراق و شام موسوم به داعش علیه کردهای ایزدی که از سوم آگوست ۲۰۱۴ با انجام حملات گسترده و سیستماتیک با قصد و نیت خاص نابود کردن این گروه مذهبی آغاز شد. کردهای ایزدی را می‌توان تحت عنوان گروه مذهبی از گروه‌های چهارگانه تحت حمایت کنوانسیون نسل‌زدایی ۱۹۴۸ تلقی کرد و نظر به اینکه تعهدات مندرج در این کنوانسیون به حقوق عرفی و حتی تعهدات عام‌الشمول و قواعد آمره تبدیل شده است لذا صرف‌نظر از آن‌که دولت عراق (سرزمین محل ارتکاب این جنایت) از تاریخ بیست ژانویه ۱۹۵۹ به عضویت کنوانسیون درآمد، می‌توان گفت گروه داعش، تعهد عرفی ممنوعیت ارتکاب نسل‌زدایی را نقض کرده است. در مقایسه موضع داعش که از مسیحیان ساکن شهر موصل خواسته بود یا مسلمان شوند یا جزیه بپردازند تا در امان باشند و حتی هنگامی که مسیحیان از ترس خواستند موصل را ترک کنند به آنها

۵ - آیه ۲۵۶ سوره بقره: « لا إكراه في الدين قد تبين الرشد من الغي فمن يكفر بالطاغوت ويؤمن بالله فقد استمسك بالعروة الوثقى لا انفصام لها والله سميع عليم»

۶ - آیه ۲۳ سوره انفال: « ولو علم الله فيهم خيراً لأسمعهم ولو أسمعهم لتولوا وهم معرضون»

امان داد تا از قلمرو حکومتشان خارج شوند داعش، ایزدیان را کافر قلمداد می‌کرد و حتی مسلمین را در برابر خداوند در روز قیامت مسؤول تلقی می‌کرد که با گذشت بیش از ۱۴۰۰ سال از ظهور اسلام، چگونه این گروه کافر توانسته‌اند به حیات خود در سرزمین مسلمین ادامه دهند؟

### - دین ایزدی

نام ایزدی‌ها از کلمه (Ized) به معنی پادشاه و خدا و یزد در زبان پهلوی و Yajāt در سانسکریت گرفته شده است، بنابراین معنای (Azidi) و یزیدی (Izidi) و یزیدی (ایزدی) به معنای بندگان خدا است. یزیدی‌ها با خط میخی سومری (E-ZI-DI) نوشته شده‌اند که به معنی روح خوب و کسانی است که در راه راست قدم می‌گذارند. ایزدی یک دین توحیدی، غیردوگانه، باستانی و مستقل است که پیش از ظهور ادیان مقدس توسط کردها پذیرفته شده بود و هیچ مفهومی از شر ناب در فلسفه آن وجود ندارد و یک منبع دارند و آن خداوند است. علاوه بر پرستش یزدیان به خدای واحد که در زبان کردی (خدا- خدی یا ایزی و یزدانی بالاک) خوانده می‌شود، همچنین آنها به اصل تناسخ و روز آخرت و به پیامبران و صالحان اعتقاد دارند (حسو، ۲۰۱۹). ایزدی‌ها دارای دو کتاب غیرآسمانی هستند: جلوه (برای صاحبان خلوت) و کتاب (قرآن راش)، اولین کتاب شامل - براساس اعتقاد آن‌ها - گفتار خداوند متعال با عبادت‌کنندگان ایزدی، بقا، قدرت و نقل مهاجرت روح است. در مورد کتاب دوم (مصحف راش) به معنی کتاب سیاه، حدیثی در مورد آفرینش آسمان‌ها و زمین و دریاها، کوه‌ها و درختان موجود در آن، ایجاد فرشتگان، آدم و حوا و فرستادن شیخ عدی به شام به لالیس وجود دارد. در این کتاب همه فرقه‌های انسانی از آدم و حوا و ایزدی‌ها از شت و نوح هستند و انوش پدران ایزدی‌ها هستند. این کتاب قوانین آن‌ها را شامل می‌شود مانند آنچه در ازدواج و موارد دیگر برای آنها ممنوع است یا آنچه در اولین جشن سال کشتار قربانی، تغذیه فقرا و زیارت قبور انجام می‌دهند (باشا، ۲۰۱۵).

ایزدی‌ها به (طاووس ملک) اعتقاد دارند و او را اشرف فرشتگان، نور خدا و نماد خیر می‌دانند و او مسؤول اداره جهان است و او خدا نیست و کاملاً با شیطان متفاوت است. تقدیس آن‌ها از نظر ایمان آن‌ها عبادت محسوب نمی‌شود بلکه اتهامی است که به دین ایزدی وجود دارد و این به دلایل متعددی برمی‌گردد دلایل اصلی عبارتند از:

۱- منبع دینی واحد و مکتوب وجود ندارد.

۲- انزوای اعضای این فرقه به دلیل لشکرکشی‌های مکرر نظامی علیه آن‌ها و آزار و اذیت مذهبی که در معرض آن‌ها قرار گرفته بود که موجب شده است آن‌ها از ترس حمله و توهین، به صورت محرمانه عبادت کنند (سلو، ۲۰۱۴).

ایزدی‌ها خورشید، ماه و آتش، معبد لالیس و مزار صالحین و مقدسین، نماد طاووس و متون مذهبی را تقدیس می‌کنند و قتل عمدی، رباخواری، دروغگویی، سوگندهای دروغین، شایعات، بدگویی، بی‌ایمانی، خوردن مال یتیم، زنا، ازدواج با غیر ایزدی‌ها یا از طبقه غیرمذهبی، افترا به مقدسات مذهبی و عدم رعایت وظایف و مناسک مذهبی را ممنوع می‌دانند (باشا، ۲۰۱۵).

دین ایزیدی در مسئله توحید با اسلام هم اعتقاد است. خداوند متعال در قدرت خود منحصر به فرد است که با دید درک نمی‌شود و در فکر نمی‌گنجد. در دست او پادشاهی متولد نشده است و اراده او بالاتر از همه چیز است و وقتی شخصی می‌میرد روح او اسیر می‌شود و در انتظار روز حساب می‌میرد (حسو، ۲۰۱۹). دین ایزیدی نیز در اسلام در مورد خروج از دین موافق اسلام است و هر که از یزیدی‌ها خارج شود برگشت‌ناپذیر است. با این حال، با رد کسانی که از خارج از جامعه مذهبی خود به آن می‌آیند، با اسلام تفاوت دارد، بنابراین یزدی باید از مادر و پدر ایزدی متولد شود، زیرا این یک دین بسته بر اساس نسب خونی است و با اسلام متفاوت است. ازدواج فقط با ایزدی مجاز است و ایزدی‌ها معتقدند که پیامبر ابراهیم‌الخلیل (سلام‌الله علیه) کسی است که دین ایزیدی را بنیان نهاد و بنابراین بر یهودیت، مسیحیت و اسلام مقدم است. اسلام که با تأکید بر آزادی عقاید، به ادیان احترام می‌گذارد، این آزادی را در اختیار انسان می‌گذارد که دین یا آموزه‌ای را بپذیرد که به آن اعتقاد دارد یا به آن اعتقاد دارد و به او آزادی کافی در انجام مناسک دین که او مخفیانه و علنی انتخاب می‌کند، بدهد (سلو، ۲۰۱۴). مسأله اعتقادی که در اسلام وجود

دارد موضوع اجبار نیست. آنچه این امر را تأیید می‌کند، سخنان خداوند متعال در کتاب مجید خود است: "در دین هیچ اجباری وجود ندارد"<sup>۷</sup>. حقیقت از خطا آشکار شده است، اسلام دین پیروی از عقلانیت است. اسلام یک چیز است و اجبار چیز دیگری است و گواه آن قول قادر متعال است: "با حکمت و خوبی از پروردگارت پیروی کن. پروردگارتان بهتر می‌داند چه کسی از راه خود منحرف شده است و او هدایت‌شدگان را بهتر می‌داند"<sup>۸</sup>

اصطلاح بنیادگرایی دینی در مورد گروه‌های بسته‌ی مذهبی به کار می‌رود که جریان اصلی خود را که از میان آن برخاسته‌اند، به دلیل سازش کاری یا غفلت، متهم به فراموشی اصول بنیادین مذهبی می‌دانند و آن را قبول ندارند و خود را نماینده‌ی واقعی دین مزبور می‌دانند. جنبش‌های بنیادگرا دارای نقاط مشترک می‌باشند که شامل: ۱. پدیده‌ای جهانی‌اند؛ ۲. معتقد به قطعیت متون مقدس‌اند، اما در عین حال برخوردی گزینشی با آن دارند. ۳. خواهان بازگشت و تفسیر مجدد بنیادها و مبانی دینی طبق ایدئولوژی مورد نظر خودشان‌اند. ۴. جهت‌گیری سیاسی خاصی دارند و در مقابل نظم سیاسی موجود ایستاده‌اند؛ ۵. از سکولاریسم انتقاد می‌کنند و واکنشی افراطی به جریان‌های ضد دین رایج در دوران مدرن‌اند؛ ۶. اکثر آن‌ها تحت تأثیر عقاید هزاره‌گرایانه‌اند (محمدی، ۱۴۰۰). در این راستا می‌توان به خشونت افراد بنیادگرای دینی و افراطی نیز اشاره داشت که خشونت جنسی یکی از اقسام رایج خشونت علیه انسان و بویژه زنان است. از طرفی، جنسیت افراد به عنوان یکی از عوامل مهم آسیب‌پذیری بیشتر افراد است که زنان را در جامعه آسیب‌پذیرتر از مردان می‌کند. (محمدی، ۱۳۹۴). تحلیل ماهیت واقعی خشونت جنسی نشان می‌دهد که این رفتار می‌تواند عنصر مادی جنایت نسل‌زدایی را تشکیل دهد. در سال ۲۰۱۴ نیروهای داعش شهر سنجار عراق را به تصرف خود درآوردند و حدود شش هزار زن ایزدی را به اسارت گرفتند، به عده‌ای تجاوز کردند و عده‌ای از آنها را نیز به بازار برده‌فروشان در سوریه و عراق بردند و به‌عنوان برده جنسی به فروش رساندند. در سال ۲۰۱۶ کمیسیون تحقیق سازمان ملل اعلام کرد داعش علیه اقلیت ایزدی مرتکب نسل‌زدایی شده است. این جنایات در شرایطی صورت گرفته است که افراد گروه داعش که از اصل بنیادگرایی دینی پیروی می‌کنند خود را نماینده خدا بر روی زمین می‌دانند (ع، خالقی و م. ر، ۱۳۹۹).

### ۳- روش پژوهش

ابزار گردآوری اطلاعات در پژوهش حاضر فیش‌برداری از منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی بوده و در ضمن لازم است که بخش‌هایی از کتب خارجی نیز به زبان فارسی ترجمه شده و مورد بررسی قرار گرفت، با این توضیح که مطالب مرتبط طی چک لیستی تهیه شده و سپس توسط فیش‌برداری، دسته‌بندی شده و مورد بررسی و سپس تدوین و نگارش قرار گرفت. در این پایان‌نامه از روش تحقیق مبتنی بر تحلیل مفاهیم و داده‌های موجود و منابع معتبر کتابخانه‌ای استفاده شده است. با انعکاس قوانین مجازات اسلامی در ادوار مختلف قانون‌گذاری ایران بعد از انقلاب و قانون عراق در خصوص خشونت علیه زنان ایزدی و با تمرکز به اسناد بین‌المللی سعی شد مفاهیم و اصول مرتبط با موضوع بهتر تبیین گردد. مراجعه به منابع فارسی مانند کتاب‌ها، مقالات و سایت‌های معتبر حقوقی که تا حدودی در بعضی از مطالب مورد استفاده قرار گرفت.

### ۴- تحلیل یافته‌ها

در این بخش اقدامات داعش نسبت به حقوق جنسی زنان ایزدی مورد بررسی قرار می‌گیرد. اقدامات مربوط به حقوق جنسی و باروری زنان، اقداماتی است که کرامت انسانی و احساسات زنان را تضعیف می‌کند. این بخش شامل جرم‌نگاری اعمالی است که توسط گروه داعش علیه زنان ایزدی صورت گرفته و به آزادی جنسی و نیز آزادی تولید مثل زنان آسیب می‌رساند.

### ❖ نقض آزادی جنسی ایزدی‌ها

<sup>۷</sup> - سوره مبارکه بقره آیه ۲۵۶

<sup>۸</sup> - سوره مبارکه نحل، آیه ۱۲۵

قانون حق هر فردی را برای برخورداری از آزادی جنسی خود به رسمیت می‌شناسد و تخطی از آن توسط دیگران مجاز نیست. جنایات علیه آزادی جنسی زنان ایزدی شامل تجاوز جنسی و فحشای اجباری بوده است.

#### ❖ تجاوز به عنف

جرم تجاوز جنسی<sup>۱</sup> یکی از جرایم خشونت‌آمیز جنسی طبق قوانین بین‌الملل است، زیرا در بسیاری از کنوانسیون‌های بین‌المللی، از جمله ماده ۲۷ کنوانسیون چهارم ژنو، تجاوز به عنوان عملی که به ناموس افراد و حقوق خانواده آسیب می‌زند، ممنوع شناخته شده است. ماده ۱۴۷ کنوانسیون فوق تجاوز جنسی در زمره شکنجه و رفتارهای غیرانسانی قلمداد شده است زیرا باعث رنج شدید و صدمات شدید به بدن و سلامتی می‌شود. کنوانسیون‌ها تعریفی از تجاوز به عنف یا خشونت جنسی ارائه نداده‌اند. برخی از اساسنامه‌های دادگاه‌های کیفری بین‌المللی نیز تعریف خاصی از تجاوز به عنف ارائه نکرده‌اند، دادگاه کیفری بین‌المللی یوگسلاوی سابق (ICTY)، جرم تجاوز جنسی را در ماده (۵) پیش‌بینی کرده اما آن را به طور خاص تعریف نکرده است. اما دادگاه در پرونده (کوناراک) و دیگران در سال ۲۰۰۱، تجاوز جنسی را تعریف کرده و در تصمیم خود بیان کرده است که تجاوز جنسی شامل "نفوذ، هر چقدر هم کم باشد:

(الف) ارگاسم جنسی مجرم به دهانه دستگاه تناسلی یا به مقعد قربانی، یا نفوذ به بدن یا اندام دیگری، یا

(ب) نفوذ اندام جنسی مجرم به دهان قربانی، استفاده از زورگویی در رابطه جنسی با زن، یا لواط با مرد، یا حمله ناشایست به قربانی بدون رضایت وی" (سلو، ۲۰۱۴).

دادگاه تجدیدنظر دادگاه (ICTY) تعریف فوق را در سال بعد (۲۰۰۲) تأیید و به آن عبارت (استفاده یا تهدید به استفاده از زور) را که دلیل واضحی بر عدم تایید یا رضایت قربانی است، به آن افزود. دادگاه همچنین اظهار داشت که بزه‌دیده در برخی موارد، به سادگی قادر به ابراز رضایت آزادانه نیست و این مورد هنگامی است که از او ترسیده یا تهدید می‌شود، یا دلیل محکمی برای احساس ترس، تهدید، خشونت دارد، یا در بازداشت است یا مورد اجبار و آزار و اذیت روانی قرار گرفته است (ناموس و الاسدی، ۲۰۲۰). اساسنامه دادگاه بین‌المللی کیفری رواندا (ICTR) در ماده (۳) جرم تجاوز را جرم علیه بشریت دانست، همانطور که دادگاه برای اولین بار در پرونده (آکایسو) در سال ۱۹۹۸ آن را تعریف کرد، آن را این‌گونه توصیف کرد: "یک حمله فیزیکی از نوع جنسی علیه یک شخص در یک شرایط سخت تحمیل‌کننده." دادگاه شرایط اجباری را به عنوان عنصری از جرم تشخیص داد که نیازی به اثبات استفاده از زور جسمی ندارد و این توصیف حمله (از جنس جنسی)، شامل هر عملی که موجب توهین به حیا شود، و این تعریف، مفهومی موسع نسبت به محدود کردن آن به عمل نفوذ است حتی اگر با کلمات جنسی بیان شود (غاجیولی، ۲۰۱۴).

اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی (ICC) جرم تجاوز جنسی را که در ماده (۷) ذکر شده است به عنوان جرم علیه بشریت و ماده (۲/۸/ب) تعریف نکرده است. اما این عمل نقض هنجارهای انسانی است که باید در چارچوب یک سیاست کلی آزار و اذیت بر اساس زمینه‌های قومی، مذهبی یا نژادی، علیه یک گروه یا گروهی از جمعیت غیرنظامی بی‌گناه قرار گیرد و این دقیقاً همان اتفاقی است که برای زنان ایزدی پس از اسارت صورت گرفت که به عنوان غنیمت جنگی در بازارهای برده به شاهدگان فروخته شده‌اند (الدین و مؤنس، ۲۰۱۶).

گارسون، تجاوز به عنف را چنین تعریف می‌کند: "رابطه غیرقانونی با زن با آگاهی از عدم رضایت او" (الساعدی، ۲۰۱۶). این تعریف توسط قانون‌گذار عراقی در ماده (۳۹۳) بیان شده است که شرط می‌کند: "هر کس بدون رضایت زن با او رابطه برقرار کند، مجازات وی حبس ابد یا حبس موقت است". این تعریف به معنای نادیده گرفتن عنصر غیرقانونی در رابطه جنسی بین زن و مرد و محدود کردن آن به یک مرد است.

<sup>1</sup>- Rape



یکی از حقوق‌دانان به تعریف تجاوز جنسی می‌پردازد: "به عمل مقاربت جنسی، با علم به غیرقانونی بودن آن عمل و عدم رضایت بزه‌دیده نسبت به آن" این تعریف با اشاره به رابطه بزه‌کار با بزه‌دیده، به دو رکن مادی و معنوی جرم که باید غیرقانونی بوده و نسبت به آن آگاه باشد، اشاره می‌کند. علاوه بر این مقاربت جنسی باید طبیعی و کامل و با اتمام عمل نفوذ طبیعی باشد؛ زیرا رابطه جنسی فقط با آن انجام می‌شود (الحیدری، ۲۰۱۳). رکن مادی با مقاربت غیرقانونی و بدون رضایت معتبر بزه‌دیده، حاصل می‌شود خواه بزه‌دیده روسپی باشد یا نباشد، یا دختر باکره باشد یا لباس پوشیده، متأهل، طلاق گرفته یا بیوه شده است. رکن معنوی جرم نیز بر اساس اراده گرفته می‌شود، یعنی دانش مجرم در مورد غیرقانونی بودن آن رابطه جنسی یا رابطه با یک زن بدون رضایت معتبر از طرف او. این هدف بدین ترتیب حاصل می‌شود که گویی قراردادی که مرد را به زن پیوند می‌دهد فاقد اعتبار یا فساد است و وی از دلیل بطلان و فساد آن بی‌اطلاع بوده است و اگر معتقد باشد که زن از رابطه جنسی راضی است و آنچه را که او در مورد رد یا مقاومت نشان می‌دهد در واقع جلوگیری یا تردید یا حیا است، قصد وجود ندارد (الخلف، الشاوی، ۲۰۱۰).

جرم تجاوز جنسی تابع قوانین عمومی مشارکت کیفری است، زیرا ضرب مرتکبان با حضور یک یا چند شریک در کنار مرتکب و علی‌رغم دشواری تصور تعدد مرتکبان امکان‌پذیر است. عنصر مادی در این جرم بر اساس دو عنصر است: رابطه جنسی غیرقانونی و عدم رضایت قربانی و هر کسی که این دو عمل را انجام دهد، می‌توان از قواعد شرکت در جرم استفاده نمود. برای مثال فردی که جسم یک زن را برای فلج کردن حرکت او گرفته و توسط همکار خود به او تجاوز می‌کند، او مرتکب جرم شده است و به عنوان عامل ضرب و شتم یک زن یا تهدید زن با سلاح برای تسلیم و تجاوز به حساب می‌آید. مشارکت در این پرونده با تجاوز دسته‌جمعی به تعدادی از زنان ایزدی پس از توزیع آن‌ها به مبارزان سازمان تروریستی حاصل شد و (نادیا مراد طاهرا) در مقابل شورای امنیت سازمان ملل متحد بیان داشت، پس از تحویل گرفتن وی به یکی از اعضای سازمان سعی در فرار داشت، اما همان شب نهبانی او را گرفت و او را مورد ضرب و شتم قرار داد و از او خواست که لباس‌های خود را درآورد و با نهبانان در یک اتاق قرار گیرد، سپس آن‌ها به جنایت خود ادامه دادند تا اینکه او غش کرد (الحیدری، ۲۰۱۳).

دلیل جرم‌انگاری تجاوز جنسی در جدی بودن عواقب و آثار این عمل است، زیرا این جرم نقض آشکار حرمت جنسی قربانی از جمله تعرض به ناموس وی و صدمه به وضعیت روانی قربانی است؛ زیرا بر ثبات زندگی زناشویی او اگر متأهل باشد تأثیر می‌گذارد و در صورت باکره بودن بر احتمال ازدواج او در آینده تأثیر دارد. دلیل جرم‌انگاری در محافظت از نهاد اجتماعی در برابر آفت فساد اخلاقی و ایمن‌سازی جامعه در برابر بیماری‌های جنسی و تولیدمثلی می‌شود. در واقع، زن ایزدی تلخی تجاوز را تجربه کرد و باعث شد او در آینده نامعلوم خود یک درگیر مبارزه روانی و فکری باشد و توانایی و آمادگی روانی او را برای ادغام مجدد در جامعه پس از آزادی بدون ذکر احساس تحقیر خود و توهین به کرامت انسانی وی غیرممکن باشد. دکتر ناغم نوضاد اشاره می‌کند که تمام بازماندگان ایزدی در اردوگاه‌های آوارگی از افسردگی شدید، اضطراب، خواب‌های بد، عدم تمرکز، ناامیدی و اقدام به خودکشی رنج می‌بردند (الکنانی، ۲۰۱۸). از مطالب گفته شده، روشن است که جرم تجاوز جنسی، خطر بزرگی برای فرد (قربانی) است، زیرا به دلیل غیراخلاقی بودن، آزادی جنسی وی و ثبات نهاد خانواده‌ها و کل جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. قانون‌گذار عراقی به جرم تجاوز جنسی با توجه به شرایط مربوط به جرم و وجود شرایط وخیم یا غیرمجاز اشاره می‌کند و مجازات حبس ابد یا حبس موقت برای آن در نظر گرفته است (الساعدی، ۲۰۱۶).

به گفته قربانیان، آن‌ها به طور وحشیانه توسط اعضای داعش مورد تجاوز قرار گرفته‌اند. یافته‌ها همچنین نشان دادند که بازماندگان توسط بیش از یک نفر مورد تجاوز واقع شده‌اند<sup>۱۰</sup> و به طور مداوم تهدید و مورد ضرب و شتم قرار گرفته‌اند. پائولو پینرو، رئیس کمیسیون مستقل بین‌المللی تحقیق برای سوریه، در توصیف اقدامات داعش می‌گوید: داعش علیه مردان، زنان و کودکان ایزدی مرتکب نسل‌زدایی، جنایت علیه بشریت و جنایت جنگی شده است. نسل‌زدایی آن‌ها از روز حمله به سنجار تا به امروز ادامه دارد. داعش به شدت به دنبال نابودی ایزدی‌ها از طریق کشتار، بردگی جنسی، بردگی، شکنجه و رفتارهای تحقیرآمیز و غیرانسانی و کوچ اجباری آن‌هاست که باعث آسیب‌های شدید جسمی و روحی این گروه قومی- مذهبی شده است.<sup>۱۱</sup>

### ❖ فحشا اجباری

گریزه جنسی یکی از گرایز رایج است که شارع مقدس برای احترام به انسان و تمایز او از سایر موجودات، آن را بدون مقررات رها نکرده است و اقدامات خارج از محدوده آن، به منظور حفظ نژاد بشر و تداوم آن ممنوع تلقی می‌شود. در ماده (۱) کنوانسیون منع قاچاق انسان و بهره‌برداری از فحشا دیگران ۱۹۴۹ بیان شد که: "طرفین این کنوانسیون توافق می‌کنند که مجازات برای هر شخصی تعیین شود که:

۱- با هدایت، اغوا یا گمراه کردن شخص دیگر حتی با رضایت آن شخص به قصد روسپی‌گری اقدام می‌نماید

۲- با بهره‌برداری از تن فروشی شخص دیگر حتی با رضایت او به روسپی‌گری می‌پردازد.

کنوانسیون چهارم ژنو در سال ۱۹۴۹ نیز بر تأمین حمایت از زنان در برابر هرگونه حمله که موجب حفظ ناموس آن‌ها باشد، تأکید کرد، زیرا ماده (۲۷) تصریح کرده است: "به ویژه زنان، باید در برابر هرگونه حمله به ناموس خود بویژه در برابر تجاوز، روسپی‌گری اجباری و هرگونه حمله ناشایست محافظت شوند." اساسنامه دادگاه‌های کیفری بین‌المللی (ICTY) و رواندا (ICTY) به جرم فحشا اجباری اشاره نکرده است. در اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی (ICC)، تن‌فروشی در گروه جرایم خشونت جنسی در ماده (۱/۷) به عنوان جرم علیه بشریت و در ماده (۸/ب/۲۲) به عنوان جنایات جنگی پیش‌بینی شده اما تعریفی برای آن ارائه داده نشده است.

جرم تن‌فروشی دارای دو رکن مادی و معنوی است. عنصر مادی جرم، ارتکاب یک عمل جنسی توسط بزه‌کار است که در مقابل مابه‌ازای مادی یا جبران خسارت یا جلب منافع چه توسط مرتکب اصلی و چه توسط یک شریک با توافق یا کمک انجام شود و این عمل مستلزم تحقق رابطه جنسی نیست و با هر عملی حاصل می‌شود که منجر به آسیب رساندن به بدن قربانی برای ارضای خواسته‌های دیگران شود. تکرار این عمل لازمه تحقق آن است؛ زیرا جرم تن‌فروشی یک جرم به عادت است- به این معنی که وقتی فحشا یک مرتبه مرتکب شود محقق نمی‌شود. همچنین لازم است عمل را با چند نفر مرتکب شود و نه با یک شخص خاص. عنصر معنوی این امر با قصد مجرمانه مبتنی بر اراده مجرمانه به ارتکاب عمل تن‌فروشی با علم به نقض قانون انجام می‌شود (ناموس و الاسدی، ۲۰۲۰).

جرم فحشا اجباری<sup>۱۲</sup>، که در گروه جرایم اجباری جنسی قرار دارد؛ بدین صورت که بزه‌کار یک یا چند نفر را از طریق استفاده یا تهدید به زور به اقدامات جنسی مجبور کند یا با قرار دادن بزه‌دیده تحت اعمال خشونت تحقق یابد. همچنین بازداشت،

<sup>۱۰</sup> - در یکی از دستورالعمل‌های مذهبی داعش در خصوص زنان ایزدی سؤال و جوابی بدین شرح نوشته شده است، سؤال: آیا آمیزش با دختر اسیر نابالغ مجاز است؟ پاسخ: در صورتی مجاز است که از نظر بدنی شرایط آمیزش را داشته باشد. اگر هم این شرایط را نداشت، می‌توانید بدون آمیزش از او لذت ببرید.

<sup>۱۱</sup> - «سازمان ملل: داعش علیه ایزدی‌های عراق و سوریه مرتکب نسل‌کشی شده است»، یورونیوز فارسی مشاهده شده در ۱۰ دی ۱۳۹۹.

<https://fa.euronews.com/2016/06/16/isil-committing-genocide>.

<sup>1</sup>- Forced prostitution

سواستفاده روانشناختی، سواستفاده از قدرت یا سایر رفتارهایی که باعث می‌شود قربانی نتواند اراده واقعی خود را ابراز کند و بزه‌کار در ازای انجام اقدامات جنسی، یا دلایل مرتبط با آن، پول یا مزایای دیگری به دست آورد یا انتظار می‌رود چنین منافع یا بودجه‌ای به دست آید، مشمول این عنوان خواهد بود (باشا، ۲۰۱۵).

بازمانده ایزدی (ج.ش) در این زمینه اشاره می‌کند، اعضای سازمان تروریستی داعش دختران را در سالن‌های خاص یا مکان‌های خاص قرار می‌دادند و برخی از آن‌ها را برای تجاوز انتخاب می‌کردند و کسانی که امتناع می‌کردند، مورد کتک قرار می‌گرفتند (حمزه، ۲۰۱۸) به گفته یکی از مصاحبه‌شوندگان، داعش مصری به شدت و با زور یک روز پسر عموی مرا گرفت با زور، او را مورد تجاوز قرار داد و روز بعد او را بازگرداند و دختران برگشته در مورد چگونگی تجاوز به آنها توسط بیش از یک مرد صحبت کردند، با نشانه‌های ضرب و شتم، کبودی و پارگی لباس‌هایی که روی آن‌ها دیده می‌شود (الکنانی، ۲۰۱۸).

با توجه به مطالب گفته شده، واضح است جرم فحشا اجباری، با ویژگی بین‌المللی خود متفاوت از فحشا اجباری به عنوان یکی از اشکال جرم روسپی‌گری ذکر شده توسط قانون‌گذار عراقی در قانون ضد فحشا نیست و به دلیل جدی بودن جرم، قانون‌گذار عراقی مجازات حبس برای مدت بیش از ده سال در صورتی که سن قربانی بیش از (۱۸) سال باشد، پیش‌بینی کرده و مجازات را به مدت بیش از (۱۵) سال در صورتی که سن قربانی کمتر از (۱۸) سال باشد، در نظر گرفته است و شرط کرده که قوانین استرداد در مورد جرایم مقرر در این قانون مطابق با توافق‌نامه‌های بین‌المللی منعقد شده با عراق اعمال می‌شود.

### جرم‌انگاری اعمال مخل آزادی تولید نسل ایزدیان

عمل رابطه جنسی قانونی که با پیوند ازدواج برقرار شده است با هدف تداوم نسل و حفظ بقا و دوام آن صورت می‌گیرد که یک حق قانونی است که در محدوده آزادی اشخاص قرار دارد. گاهی به دلایل مختلف و با وادار کردن زن به زایمان یا خاتمه حاملگی موجود، این آزادی را می‌توان تحت تأثیر مداخله دیگران قرار داد. (علوان ناموس، ۲۰۲۰: ۹۴) این بخش به جرم‌انگاری بارداری اجباری و سقط جنین اجباری اختصاص می‌یابد که زنان ایزدی بزه‌دیده آن قرار گرفته‌اند و جنایاتی را که علیه آن‌ها انجام شده است، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

### ❖ بارداری اجباری‌الحمل

اصطلاح حاملگی اجباری<sup>۱۳</sup> در قانون عقوبات عراق، بر خلاف سایر جرایم مورد بررسی قرار نگرفته است. از این‌رو این جرم در دادگاه‌های کیفری بین‌المللی بررسی می‌گردد. اساسنامه دادگاه‌های کیفری یوگسلاوی سابق (ICTY) و رواندا (ICTY)، هیچ اشاره‌ای به هیچ یک از جرایم (خشونت جنسی) یا (خشونت باروری)، از جمله بارداری اجباری نکرده‌اند و این دادگاه‌های بین‌المللی هیچ‌گونه حکمی در مورد بارداری اجباری صادر نکردند. اما این جرم توسط سازمان ملل، سازمان‌های غیردولتی و مطبوعات برای آنچه کاتولیک‌ها و مسلمانان تحت آن قرار گرفتند مستند شده است (حسو، ۲۰۱۹).

انگیزه‌های تولیدمثل و خشونت جنسی، اقداماتی در نسل‌کشی است که در کنوانسیون نسل‌کشی ۱۹۴۸ قید شده است. اقدام به نسل‌کشی بیشتر متمرکز بر آسیب روانی بزه‌دیده است تا عواقب تولیدمثل ناشی از تجاوز. زیرا قربانیان حاملگی‌های اجباری به دلیل تجاوز جنسی و حاملگی از آسیب روانی رنج می‌برند تا جایی که نمی‌توانند ازدواج کنند و به طور طبیعی در این کشورها صاحب فرزند می‌شوند. علاوه بر اینکه از آسیب جسمی رنج می‌برند، این عمل بر سلامتی آن‌ها نیز تأثیر منفی می‌گذارد. در کنفرانس رم، مذاکرات دشواری در مورد بارداری اجباری انجام شد تا آن را به عنوان یک جنایت علیه بشریت در نظر بگیرند و دلیل آن مخالفت بسیاری از هیئت‌های شرکت‌کننده در کنفرانس برای گنجاندن این عمل در اساسنامه دادگاه است، زیرا واتیکان و کشورهای کاتولیک و همچنین کشورهای عربی ابراز ترس کردند که این مسئله منجر به به رسمیت شناختن حق جهانی سقط جنین می‌شود و زمینه را برای جرم‌انگاری این اعمال هموار می‌کند و و این با اصول دینی آنان مغایرت دارد، بنابراین

1- Forced pregnancy

متن در اساسنامه رم با در نظر گرفتن این اختلافات مطرح شد و اساسنامه رم اولین نظامی است که اقدام به بارداری اجباری را به عنوان یک جرم علیه بشریت کدگذاری می‌کند همانطور که جرم‌انگاری بارداری اجباری در ماده ( ۱/۷ / ز) بند (باشا، ۲۰۱۵) ذکر شده است. بند دوم ماده ۷ منظور از بارداری اجباری این است: "مجبور کردن یک زن به زور باردار شده به اینکه به طور غیرقانونی زایمان کند با هدف تأثیر بر قومیت‌ها" (عبدالفتاح، ۲۰۰۸: ۱۶۵) از تعریف پیش رفته، مشخص می‌شود که جرم حاملگی اجباری دو رکن را مطرح می‌کند: رکن مادی اقداماتی است که توسط بزه‌کار صورت می‌گیرد تا یک یا چند زن را که با زور و اجبار باردار شده‌اند، تا پایان روند تولد به قصد تأثیر بر ترکیب قومی زندانی می‌کند. عنصر معنوی این عمل، آگاهی بزه‌کار بر این امر است که عمل وی برای تحت تأثیر قرار دادن ترکیب قومی جمعیت، با زندانی کردن یک یا چند زن و ارتکاب عمل لقاح اجباری در شرایط اجبار انجام شده است و این عمل او خلاف قانون است.

شایان ذکر است که اتهام مربوط به جرم حاملگی اجباری فقط در یک مورد تأیید شده است، که این پرونده (Ongruen) در اوگاندا در دادگاه کیفری بین‌المللی (ICC) است که اولین پرونده‌ای است که در آن اتهامات بارداری اجباری تأیید شده است. در پرونده (Ongruen)، دادستان اظهار داشت که منافع مورد حمایت در جرم‌انگاری بارداری اجباری در درجه اول استقلال تولیدمثل است. شورای امنیت دادگاه کیفری بین‌المللی برای یوگسلاوی سابق (ICTY) را تأسیس کرد و مفهوم (استقلال تولیدمثل) هنوز تحت آن رژیم شناخته نشده بود و پیشگیری از بارداری یا سقط جنین به عنوان یک جنایت علیه بشریت، جنایات جنگی، یا نقض قانون کنوانسیون‌های ژنو در آن زمان جرم تلقی نمی‌شد.

خشونت باروری نوعی الگوی جنایی است که در دایره خشونت جنسی قرار می‌گیرد، اما ماهیتی منحصر به فرد دارد زیرا استقلال تولیدمثلی افراد را نقض می‌کند؛ زیرا انگیزه آن اعتقاد به این است که توانایی تولیدمثل افراد منبعی است که باید برای اهداف سیاسی هدایت شود. بنابراین آنها به عنوان تولیدکننده صرف مردم و نه ناقلین آرزوها، عزت و حقوق بشر تلقی می‌شوند و بنابراین علیه مردم یا گروه‌هایی از مردم که نسبت به دیگران فروتر هستند یا کسانی که چنین نیستند ارتکاب می‌یابد (الکنانی، ۲۰۱۸).

جرم حاملگی اجباری علاوه بر زایمان اجباری (حاملگی تا زمان تولد) ترکیبی از لقاح اجباری (حاملگی در نتیجه تجاوز جنسی یا برخی اقدامات پزشکی غیرارادی) است که از نظر اجتماعی، روانی، مالی و اقتصادی پیامدهای مخربی برای قربانی دارد. این جنایت معمولاً با سیاست تغییر قومی و فرقه‌ای اتفاق می‌افتد، زیرا هدف از بارداری اجباری گسترده تر از نسل‌کشی است زیرا مرتکب نیازی به قصد نابودی گروه به طور کامل یا جزئی ندارد، بلکه بیشتر تلاش می‌کند بر ترکیب قومی جمعیت تأثیرگذار شود.

بازمانده ایزدی (لیلا تالو خادر) گزارش داد که یکی از زنان ربوده شده ایزدی ۱۵ ساله مورد تجاوز قرار گرفته و برای تولد فرزندان مسلمان مجبور به تولد شده است. همچنین گواهی شاهدان حاکی از این است که زن ایزدی "تل قصر" مورد تجاوز قرار گرفته و مجبور به حامله شدن و به دنیا آوردن فرزندان مسلمانان شده است. این شهادت‌ها نشان‌دهنده قصد سیستماتیک سازمان تروریستی داعش برای پیروی از سیاست پاک‌سازی قومی، با کشتن مردان و خجالت‌زدن زنان و مجبور کردن آنها به باروری جنین مسلمان است (ناموس و الاسدی، ۲۰۲۰). از مطالب گفته شده روشن است که جرم حاملگی اجباری با توجه به سیاست‌های پاک‌سازی قومی که گروهی از مردم غیرنظامی را هدف قرار می‌دهد به طور گسترده و منظم با هدف تغییر ترکیب جمعیتی آنها، انجام می‌شود.

#### ❖ سقط جنین اجباری

سقط جنین یک پدیده جهانی گسترده خصوصاً در کشورهای در حال توسعه است. در سطح اساسنامه دادگاه‌های کیفری بین‌المللی سقط جنین اجباری به صراحت در میان جرایم خشونت‌آمیز جنسی و در جنایات علیه بشریت و جنایات جنگی ذکر

نشده است. از نظر پزشکی، سقط جنین به معنای: "تخلیه رحم زن باردار از محتوای آن با استفاده از ابزار مصنوعی مانند قرار دادن یک وسیله تیز در رحم، یا با استفاده از دارو یا هر دلیل دیگری غیر از نجات جان مادر است" (الهرموش و حمود، ۲۰۱۹). سقط جنین از دیدگاه علمی چنین تعریف می‌شود: "خاتمه حاملگی عمدی یا ناخواسته برای از بین بردن جنین. در فقه پزشکی قانونی سقط جنین چنین تعریف شده است: "برداشتن عمدی جنین از رحم قبل از تاریخ طبیعی تولد یا کشتن عمدی جنین در رحم." یکی از حقوق‌دانان آن را چنین تعریف کرد: "پایان دادن عمدی حاملگی قبل از تاریخ تولد طبیعی." در میان این تعاریف بدین صورت است که سقط جنین زمانی حاصل می‌شود که حالت حاملگی قبل از تاریخ طبیعی آن به پایان برسد. به هر روشی که سقط جنین انجام شود و سقط جنین بدون ضرورت انجام شود، مرتکب جنین را از رحم مادر جدا کند (ناموس و الاسدی، ۲۰۲۰).

عنصر مادی این جرم با هر فعالیت مثبت یا منفی حاصل می‌شود (مانند امتناع پزشک از ارائه خدمات پزشکی که منجر به مرگ می‌شود) که به موجب آن جنین را زودتر و قبل از تاریخ طبیعی تولد از بدن خارج می‌کند. جرم سقط جنین، یک جرم عمدی است و مجرم با وقف اراده خود برای انجام عمل سقط جنین و رسیدن به نتیجه، یعنی سقط زن باردار اقدام می‌کند. بزه‌کار باید بداند که فعالیت خود را به سمت یک زن باردار سوق می‌دهد پس اگر مجرم مرتکب عمل خود شود و از باردار بودن زن بی‌اطلاع باشد، پس مجرم قصد ندارد. عدم مسئولیت در این‌جا به این دلیل است که مجرم اراده برای ارتکاب عمل نداشته است.

شرایط مفروض در جرم سقط جنین که در عنصرمادی وجود دارد این است که زنی که مورد حمله قرار گرفته است (بزه‌دیده) در هر زمان از بارداری خود تا زمان تولد طبیعی، باردار باشد و به این معنی که هدف حمله در جرم سقط جنین حاملگی است. موضوع جرم جنین در رحم مادر است و نه محافظت از امنیت مادر از بدن او و این حمایتی است که قانون برای جنین تعیین کرده است (سارو، ۲۰۱۹).

سقط جنین اشکال مختلفی دارد. سقط جنین توافقی زمانی حاصل می‌شود که یک زن باردار بدون کمک کسی جنین خود را عمداً سقط کند. سقط جنین توافقی در این مورد (سقط جنین مثبت) نامیده می‌شود که در این حالت زن باردار بزه‌کار و جنین بزه‌دیده او است. گاهی سقط جنین توافقی به صورت منفعل (سقط جنین منفی) صورت می‌گیرد؛ در این حالت شخص دیگری مانند پزشک یا ماما و... با اراده کامل اقدام به سقط جنین زن باردار می‌کند. قانون‌گذار عراقی در بند (۱/۴۱۷) و سقط جنین مثبت و در بند دوم همان ماده به سقط جنین منفی اشاره کرده است<sup>۱۴</sup>. قانون‌گذار در این ماده کسی را مجاز نمی‌داند که یک زن باردار را به روش یا روش‌هایی که برای سقط جنین استفاده می‌شود کمک کند. در این حالت مشخص می‌شود که رضایت زن دلیل موجه برای انجام سقط جنین در نظر گرفته نمی‌شود که به وی اجازه سقط بدهد و بنابراین سقط جنین در این مورد غیرقانونی تلقی می‌شود (یوسف، ۲۰۱۳). نوع دوم از سقط جنین، سقط جنین بدون توافق است و آن زمانی حاصل می‌شود که بدون توجه به روشی که برای سقط جنین استفاده می‌شود بدون رضایت خانم باردار سقط جنین اتفاق بیفتد. ماده (۱/۴۱۸) قانون عقوبات عراق این مورد از سقط جنین را جرمی می‌داند که مجازات آن حبس تا ده سال است.

به نظر می‌رسد سقط اجباری زمانی صورت می‌گیرد که از اجبار برای سقط جنین استفاده می‌شود. در ماده (۱/۷) و ماده (۸/ب/۲۲) اساسنامه دادگاه بین‌المللی کیفری (ICC)، گروه‌های مسلح معمولاً با هدف تغییر شخصیت قومی یا نژادی به یک

۱۴- ماده ۴۱۷ قانون العقوبات العراقي ۱۹۶۹: ۱- يعاقب بالحبس مدة لا تزيد على سنة وبغرامة لا تزيد على مائة دينار أو باحدى هاتين العقوبتين كل امرأة اجهضت نفسها باية وسيلة كانت أو مكنت غيرها من ذلك برضاها.

۲- ويعاقب بالعقوبة ذاتها من اجهضها عمدا برضاها. واذا افضى الاجهاض أو الوسيلة التي استعملت في احداثه ولو لم يتم الاجهاض الى موت المجنى عليها فتكون العقوبة الحبس مدة لا تزيد على سبع سنوات.



سیاست سیستماتیک متوسل می‌شوند. (احمد نوال، ۲۰۱۹: ۵۲۲) یکی از مولفه‌های خاص در عمل تجاوز جنسی و در بیشتر موارد پیامد اجتناب‌ناپذیر آن در حاملگی اجباری، سقط جنین اجباری زنان باردار است. خشونت جنسی به عنوان بخشی از استراتژی داعش برای گسترش وحشت آزار و اذیت اقلیت‌های مذهبی و قومی و سرکوب جوامع مخالف ایدئولوژی سازمان استفاده شد. پس از تصرف شهر موصل و اطراف آن در ژوئن ۲۰۱۴، این سازمان از الگوی خشونت جنسی، بردگی، آدم‌ربایی و قاچاق انسان استفاده نمود. این سازمان سه مورد سقط اجباری را بر اساس قومیت بزه‌دیده ثبت کرده است. و این همان اتفاقی است که برای زنان ایزدی توسط باندهای تروریستی داعش رخ داده است؛ زیرا آن‌ها عمداً زنان بارداری که جنین آن‌ها متعلق به پدران ایزدی بوده است، اجبار به سقط جنین نمودند. شاهدان در این زمینه گزارش دادند که یک پزشک در مدرسه‌ای در منطقه الباج استان نینوا دو زن که به ترتیب دو و سه ماه باردار بودند سقط جنین نمود. و قبل از سقط جنین، یکی از شاهدان اشاره کرد که وی از یک ن می‌کردند داعش شنیده است که می‌گوید: ما ایزدی بیشتری نمی‌خواهیم. "پس از سقط جنین به این دو زن، به آنها قرص‌های ضد بارداری داده شد و یک هفته بعد از سقط فروختند. (جاسم محمد حمزه، ۲۰۱۸: ۹۵) سقط جنین زنان ایزدی که در اثر تجاوز توسط باندهای این سازمان باردار شدند دلیل دیگری دارد، زیرا آن‌ها برای ادامه استفاده جنسی از قربانیان و جلوگیری از بارداری زنان، به قربانیان (ایزدی‌ها) قرص‌های ضد بارداری می‌دادند و آن‌ها را اجبار به سقط جنین می‌کردند.

شایان ذکر است آنچه در این مطالعه مورد بحث قرار گرفت همه جنایات انجام شده توسط سازمان نیست. اما ما برجسته‌ترین و خشن‌ترین و وحشیانه‌ترین موارد را برجسته کردیم. علاوه بر جنایات مورد بحث، باندهای سازمان مرتکب قتل عمدی شدند همانطور که گروه‌های تروریستی داعش تقریباً (۱۲۳۹) ایزدی را کشتند، علاوه بر جنایات آسیب عمدی و تحقیر دین با تخریب مقدسات مذهبی و معابد متعلق به ایزدیان، ۳۳ عبادتگاه توسط این سازمان تخریب شد: (۱۲) عبادتگاه در منطقه سنجار، (۵) عبادتگاه در مجتمع رسالا در شمال موصل، (۱۱) عبادتگاه در منطقه باشیقه، (۴) خانه در منطقه بهزانی و جرایم تصرف در پول و دارایی ایزدی‌ها و... (ناموس و الاسدی، ۲۰۲۰).

ریاست جمهوری جمهوری عراق پیش‌نویس قانونی را برای بازماندگان ایزدی که پس از ۲۰۱۴/۶/۱۰ توسط باندهای تروریستی داعش ربوده و پس از این تاریخ آزاد شدند، پیشنهاد داد. این پیش‌نویس در ۸ مارس ۲۰۲۱ به تصویب رسید. در این قانون به معرفی اشخاص مشمول این قانون پرداخته شده و به انواع حمایت‌های مالی و معنوی که می‌توان از افراد ایزدی و مخصوصاً زنان به عمل آورد اشاره می‌کند. در بند اول ماده ۷ قانون حمایت از بازماندگان ایزدی مقرر شده است: "جنایاتی که داعش علیه ایزدی‌ها و سایر اجزاء (ترکمن، شبک و مسیحیان) مرتکب شده است، نسل‌کشی و جنایت علیه بشریت محسوب می‌شود." با توجه به اینکه جنایات داعش طبق ماده ۷ این قانون، نسل‌کشی و جنایت علیه بشریت است، سوالی که ایجاد می‌شود این است که مرجع صالح برای رسیدگی به جنایات داعش علیه ایزدیان چه نهادی است.

دادگستری کیفری بین‌المللی در سه مورد صلاحیت خود را اعمال می‌کند: صلاحیت سرزمینی، صلاحیت شخصی (از نظر ماهیت موضوع صلاحیت) و صلاحیت تکمیلی. صلاحیت دادگستری کیفری بین‌المللی، به نمایندگی از دیوان کیفری بین‌المللی (ICC)، صلاحیت دیوان در صورتی اعمال می‌شود که جرایم بین‌المللی ذکر شده در صلاحیت آن وجود داشته باشد و دولتی که جرایم در حوزه آن ارتکاب یافته، اساسنامه دیوان را تصویب کرده باشد. دادگاه کیفری بین‌المللی در صورت عدم توانایی یا عدم تمایل این کشور در تعقیب عاملان این جنایات، صلاحیت خود را در اجرای اصل تکمیل صلاحیت اعمال می‌کند و جزئیات این حوزه را یادداشت می‌کند. پس در صورتی که کشوری طرف اساسنامه نباشد، این حق کشور است که هر زمان این کشور اعلام کرد، پرونده را برای تحقیق به دادگاه ارجاع دهد و دادگاه کیفری بین‌المللی (ICC) صلاحیت خود را اعمال کند.

شورای امنیت در قطعنامه شماره (۲۰۱۷/۱۳۹۶)، جنایات انجام شده توسط سازمان تروریستی داعش در مورد قتل، آدم‌ربایی، بردگی، قاچاق انسان، تجاوز جنسی و سایر انواع خشونت جنسی را محکوم کرد و تشخیص داد که این اقدامات ممکن است به

میزان جنایات جنگی، جنایات علیه بشریت یا نسل‌کشی باشد و بر اساس آن یک تیم تحقیقاتی به سرپرستی یک مشاور ویژه برای جمع‌آوری، حفظ و ذخیره شواهد در عراق فرستاد، موضع شورای امنیت این است که مایل نیست ارجاع پرونده جنایات داعش علیه زنان ایزدی را به دادگاه کیفری بین‌المللی (ICC) ابراز کند. برای کمک به عراق و ایستادن در کنار آن با تشکیل یک تیم بین‌المللی برای جمع‌آوری، حفظ و ذخیره شواهد برای دادگاه‌ها، با در نظر گرفتن اولویت قوه قضائیه ملی، رسیدگی به این جرایم را به دادگاه‌های ملی واگذار نمود.

در رابطه با جنایاتی که علیه زنان ایزدی ارتکاب یافته است، دادستان دادگاه کیفری بین‌المللی (فاتو بنسودا) اعلام کرد که دادگاه کیفری بین‌المللی هنوز آماده افتتاح تحقیقات در مورد جنایاتی نیست که داعش به ارتکاب آن‌ها در عراق متهم شده است. زیرا عراق عضو اساسنامه رم نیست، اما تعقیب اتباع احزاب دولتی که به صفوف سازمان پیوسته‌اند مانند اردن، تونس، فرانسه، بلژیک، هلند، آلمان، استرالیا و انگلستان امکان‌پذیر است و از آن‌جا که سازمان توسط شهروندان عراق هدایت می‌شود، بنابراین شانس انجام تحقیقات با کسانی که بیشترین سهم را دارند. با توجه به مطالب گفته شده، آشکار می‌شود که عراق به عنوان کشوری که طرف منشور رم نیست می‌تواند جنایاتی را که داعش علیه ایزدی‌ها انجام داده و بر اساس اصل قلمرو حقوق بین‌الملل کیفری انجام شده است به دادگاه ارائه دهد. اعلام عراق برای پذیرش صلاحیت دادگاه برای رسیدگی به این جرایم براساس مفاد ماده (۱۲/۳) از منشور رم یا با تصویب شورای امنیت برای ارجاع پرونده این جنایات به دادگاه امکان‌پذیر است. روشن است که تقاضای محاکمات بین‌المللی برای تحقق عدالت در مورد قربانیان ایزدی و اعضای جامعه به طور کلی تحت اصول قانون و عدالت کیفری بین‌المللی با موانع و رویه‌های قانونی مواجه است. بنابراین عدالت باید راه خود را صرف اتلاف وقت و از دست دادن و از بین رفتن شواهد و برگزاری دادگاه‌های بین‌المللی نکند. از این رو قانون ضد تروریسم عراق شماره (۱۳) مصوب سال ۲۰۰۵ برای جبران جنایات انجام شده علیه زنان ایزدی و عزت و انسانیت آن‌ها می‌تواند مورد استناد قرار گرفت. بر این اساس اقدامات خشونت‌آمیز و تهدیدهایی که باعث ایجاد رعب و وحشت در بین مردم، یا به خطر انداختن جان و امنیت آن‌ها شود و پول و دارایی آن‌ها را در معرض خسارت قرار دهد، طبق قانون ضد تروریسم در عراق، اقدامات تروریستی محسوب می‌شود. صرف نظر از اهداف آن‌ها اگر اجرای این پروژه یک تروریست سازمان‌یافته فردی یا جمعی باشد، اقدام تروریستی در نظر گرفته می‌شود. همچنین آدم‌ربایی و محدود کردن آزادی افراد یا بازداشت آن‌ها برای اهداف فرقه‌ای، ملی یا مذهبی که امنیت و وحدت ملی را تهدید می‌کند و تروریسم را تشویق می‌کند، مشمول قانون ضد تروریسم قرار می‌گیرد (باشا، ۲۰۱۵).

## ۵- بحث و نتیجه‌گیری

این مقاله با هدف بررسی انواع خشونت‌های جنسی ارتكابی علیه زنان ایزدی توسط دولت اسلامی عراق و شام صورت گرفت. فهم این موضوع خیلی مهم است که چرا و به چه علت ایزدیان هدف این جنایات قرار گرفته‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد هیچ گروه مذهبی دیگری در مناطق تحت کنترل داعش در معرض رنجی که بر ایزدیان تحمیل می‌شود، قرار نگرفتند. روستاییان عرب که قبل از حمله داعش فرار نکردند، اجازه داشتند که در خانه‌های خود باقی بمانند و دستگیر و کشته نشوند و به بردگی کشیده نشوند. شاهدان گفته‌اند که فقط زنان و دختران ایزدی به بردگی گرفته شده بودند. یافته‌ها آشکارا نشان می‌دهند که اولین بار در ماه اوت ۲۰۱۴، دختران و زنان ایزدی ربوده شدند. این فرآیند با قتل بسیاری از زنان سالخورده و نوزادان همراه بود چنان که در کردستان عراق یک گور دسته جمعی زنان ایزدی در شهر سنجار کشف شد که اجساد نزدیک به هشتاد زن در آن دفن شده بود. مصاحبه‌کنندگان بیان داشته‌اند بعد از اینکه داعش بسیاری از زنان و نوزادان را کشته است، بقیه زنان و کودکان به مکان‌های مختلف و عمدتاً به شهر الرقه در سوریه و شهرهای مختلف استان نینوا عراق منتقل شده‌اند. برای تعقیب بین‌المللی اقدامات داعش، باید عنوان کرد دیوان کیفری بین‌المللی تنها مرجع بین‌المللی است که صلاحیت رسیدگی به جرایم داعش را دارد، اما سوریه و عراق به عنوان محل ارتکاب این جنایات به اساسنامه دیوان نیپوسته‌اند و از این نظر دیوان صلاحیت رسیدگی

به آن‌ها را ندارد. در نتیجه برای اینکه به این جنایات در دیوان رسیدگی شود، می‌بایست وضعیت سوریه و عراق از سوی شورای امنیت سازمان ملل متحد ارجاع داده شود که آن هم با توجه به حق وتوی پنج عضو دائمی شورا، ممکن است مورد تصویب قرار نگیرد، کما اینکه در ۲۲ مه ۲۰۱۴ پیش‌نویس قطعنامه‌ای که وضعیت سوریه را توسط شورای امنیت به دیوان کیفری بین‌المللی ارجاع می‌داد توسط چین و روسیه وتو شد و این فرایند عملاً شکست خورد و هیچ تلاش دیگری هم برای ارجاع وضعیت صورت نگرفت؛ اما با توجه به اینکه اعضای داعش تابعیت کشورهای مختلفی را دارند در حال حاضر رسیدگی دیوان به این موضوع با استناد به صلاحیت شخصی دیوان امکان‌پذیر باشد. تعقیب در سطح ملی، راه عملی دیگری برای پاسخ‌گویی به جنایات انجام شده در عراق و سوریه است. در عراق قانون ضد تروریسم مصوب ۲۰۰۵ می‌تواند به مجازات بسیاری از اقدامات اعضای داعش علیه زنان ایزدی بپردازد. در ماده یک این قانون، هر عمل مجرمانه‌ای که توسط یک فرد یا یک گروه سازمان‌یافته انجام شود و یک فرد یا گروهی از افراد، گروه‌ها یا مؤسسات رسمی یا غیررسمی را هدف قرار دهد که به اموال عمومی یا خصوصی آسیب می‌رساند باهدف برهم زدن اوضاع امنیتی، ثبات و وحدت ملی یا ایجاد ترس و وحشت در بین مردم یا ایجاد هرج و مرج برای دستیابی به اهداف تروریستی قابل مجازات است. علاوه بر این در بند اول ماده ۷ و ماده ۱۳ قانون حمایت از بازماندگان ایزدی مصوب ۲۰۲۱ عراق، جنایات ارتكابی توسط داعش، جنایت علیه بشریت و جنایت نسل‌کشی محسوب شده است. همچنین این قانون به انواع جبران خسارات مادی و معنوی که نسبت به زنان و دختران و کودکان ایزدی که مورد خشونت واقع شده‌اند، اشاره دارد گرچه سازوکارهای انجام این خدمات به صورت مشخص، بیان نشده است. برای مثال فراهم آوردن فرصت‌های آموزشی برای بازماندگان مشمول مقررات این قانون افتتاح مراکز بهداشتی و توان‌بخشی روانی برای بازماندگان و کار در افتتاح کلینیک‌های درمانی در داخل و خارج از عراق مقرر گردیده است. یا پرداخت ماهیانه حداقل دو برابر حداقل حقوق بازنشستگی مقرر در قانون بازنشستگی به بازماندگان مشمول مقررات این قانون از دیگر جبران خسارات مادی است که در این قانون پیش‌بینی شده است. البته در این قانون متذکر شده است که جبران خسارت بازماندگان و کسانی که مطابق مقررات این قانون تحت پوشش قرار می‌گیرند مانع از جبران خسارت آن‌ها بر اساس قوانین محلی یا تصمیمات بین‌المللی خاص مربوط به آن‌ها نمی‌شود. از دیگر مواردی که در خصوص بازماندگان ایزدی مورد توجه قرار گرفته است، بازگشت به تحصیل است که بدون شرط سنی، امکان بازگشت به تحصیل وجود دارد.

## ملاحظات اخلاقی

### پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر اصول اخلاق پژوهش رعایت شده است.

### حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

### تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

## منابع

الحیدری، ج. ا. (۲۰۱۳). شرح أحكام القسم الخاص من قانون العقوبات،

دار السنهوری. (بغداد، العراق)

الخلف، الشاوی. (۲۰۱۰). المبادئ العامة في قانون العقوبات (۲). شركة العاتك لصناعة الكتاب .

الدین، م. مؤنس، م. (۲۰۱۶). الجرائم الإنسانية في نظام المحكمة الجنائية، ط ۱،

دار الحامد للنشر والتوزيع، ۱. (عمان، الأردن)

الساعدي، س. (۲۰۱۶). محنة الإيزيديات عند داعش (انتهاكات واستغلال وتعذيب)

مقال منشور في مجلة الداخلية، تصدر عن وزارة الداخلية العراقية، ۱۴ (السنة الثانية، شباط).

الكناني، ع. ح. م. (۲۰۱۸). أحكام وصور الجرائم الدولية. المكتبة القانونية، ۱. (بغداد، العراق)

الهرموش، ص. حمود، ع. (۲۰۱۹). الحماية الجنائية للكرامة الإنسانية. رسالة ماجستير. (جامعة الكوفة) (كلية القانون)

امانول، ك. (۱۳۸۵). عصر ارتباطات (مترجم: ح. چاوشيان). طرح نو.

باشا، أ. ت. (۲۰۱۵). اليزيدية ومنشأ نحلتهن. مؤسسة هنداوي للتعليم والثقافة. (القاهرة، مصر)

حسو، ه. (۲۰۱۹). داعش وتجنيد الأطفال الإيزيديين مطبعة روزهلات، ۱. (أربيل)

حمزه، ر. ج. م. (۲۰۱۸). دراسه اجتماعيه ميدانيه للإيزيديات المختطفات العائدات في العراق رساله الماجستير في القانون العام.

(جامعه بغداد، قسم علم الاجتماع)

سارو، ن. أ. (۲۰۱۹). المعالجة التشريعية لجريمة البغاء (دراسة مقارنة)، بحث منشور في مجلة ميسان للدراسات القانونية

المقارنة مجلة دولية دورية محكمة تصدر عن كلية القانون. (جامعة ميسان، العدد التجريبي، المجلد)

سلو، ن. ع. (۲۰۱۴). الفكر الديني عند الإيزيدية كلية الآداب، الجامعة المستنصرية. بغداد.

ش. محمدی. (۱۳۹۴). تأثیر یافته‌های بزهدیده‌شناسی نخستین در جرائم مستوجب قصاص (با بررسی موردی آراء دادگاهها دو

فصلنامه علمی حقوق تطبیقی، ۳، ۴-۲۴.

ع، خالق، م. ر. ب. (۱۳۹۹). خشونت جنسی علیه زنان ایزدی به مثابه نسل‌زدایی با تاکید بر رای دادگاه بین‌المللی رواندا در پرونده آکایسو

. پژوهشهای حقوق جزا و جرم‌شناسی، ۷، ۱۶-۳۱

عبدالمالکی، سعید. (۱۳۹۴). تحلیل روانشناسی پدیده داعش با تاکید بر روانشناسی سیاسی نشر قلم.

علی، خ. محمدرضا، ب. خشونت جنسی علیه زنان ایزدی به مثابه نسل‌زدایی با تاکید بر رای دادگاه بین‌المللی رواندا در پرونده

آکایسو.

غاجیولی، غ. (۲۰۱۴). العنف الجنسي في النزاعات المسلحة، إنتهاك القانون الدولي الإنساني وقانون حقوق الإنسان. المجلة

الدولية للصليب الأحمر.

محمدی، س. (۱۴۰۰). جایگاه بنیادگرایی دینی در سیاست قدرت پسا امپریالیستی همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم

انسانی در ایران مجموعه مقالات همایش، ۷، ۶۲۵-۶۴۸

مرادزاده، & خویی، ش. (۲۰۱۶). بحران فرایند دولت-ملت‌سازی و نقش آن بر شکل‌گیری و تکوین بنیادگرایی دینی در

خاورمیانه (مطالعه موردی عراق و سوریه). مطالعات جامعه‌شناسی، ۹(۳۱)، ۱۲۳-۱۳۶.

موسی، ک. احمدرضا، ت. (۱۳۹۹) حمایت از زنان در برابر خشونت در پرتو رویه‌ی دیوان اروپایی حقوق بشر: با اشاره به نظام

حقوقی ایران.

موسی‌زاده، طاهری. (۲۰۱۲). گروه‌های تحت حمایت در قبال جنایت نسل‌زدایی در پرتوی اسناد و رویه قضایی بین‌المللی.

مطالعات بین‌المللی پلیس، ۹(۳)، ۴۶-۶۵.

میرعلی، م. موسوی، س. (۲۰۲۱). نقد و ارزیابی نظریه ذات‌گرایی خشونت در اسلام با تاکید بر آرا اندیشمندان غیرمسلمان.

فصلنامه علمی پژوهشی علوم سیاسی، ۲۴(شماره ۹۳ - بهار ۴۰)، ۱۲۹-۱۵۰.

<https://doi.org/10.22081/psq.2021.60098.2490>

ناموس، ع. الاسدی، م. (۲۰۲۰). الحماية الجنائية للإيزيديات في التشريع العراقي رساله الماجستير في القانون العام. (جامعه

الكوفة)

هادی، د. احمد، ر. (۲۰۲۱). در معنا و شاخص‌های بنیادگرایی اسلامی.

یوسف، ی. ح. (۲۰۱۳). حقوق المرأة في القانون الدولي والشريعة المركز القومي للإصدارات القانونية، ۱. (القاهرة)

## References

- Giddens, A. (2012). *On the edge*. Random House.
- Heywood, A. (2000). Introduction to Political Ideologies (from liberalism to religious fundamentalism). *Translated by MR Mehrabadi, Tehran: Ministry of Foreign Affairs, Publications Center*.
- Sahib Nasi, A.-A., Moti', M., & Haji Ismaili Hosseinabadi, M.-R. (2020). An Investigation into Peace and Violence in the Quranic Teachings with a Look at Johan Galtung's Theory of Cultural and Structural Violence [Research]. *pazhuhesh dini*, 19(40), 35-65. <http://pdmag.ir/article-1-1132-fa.html>

